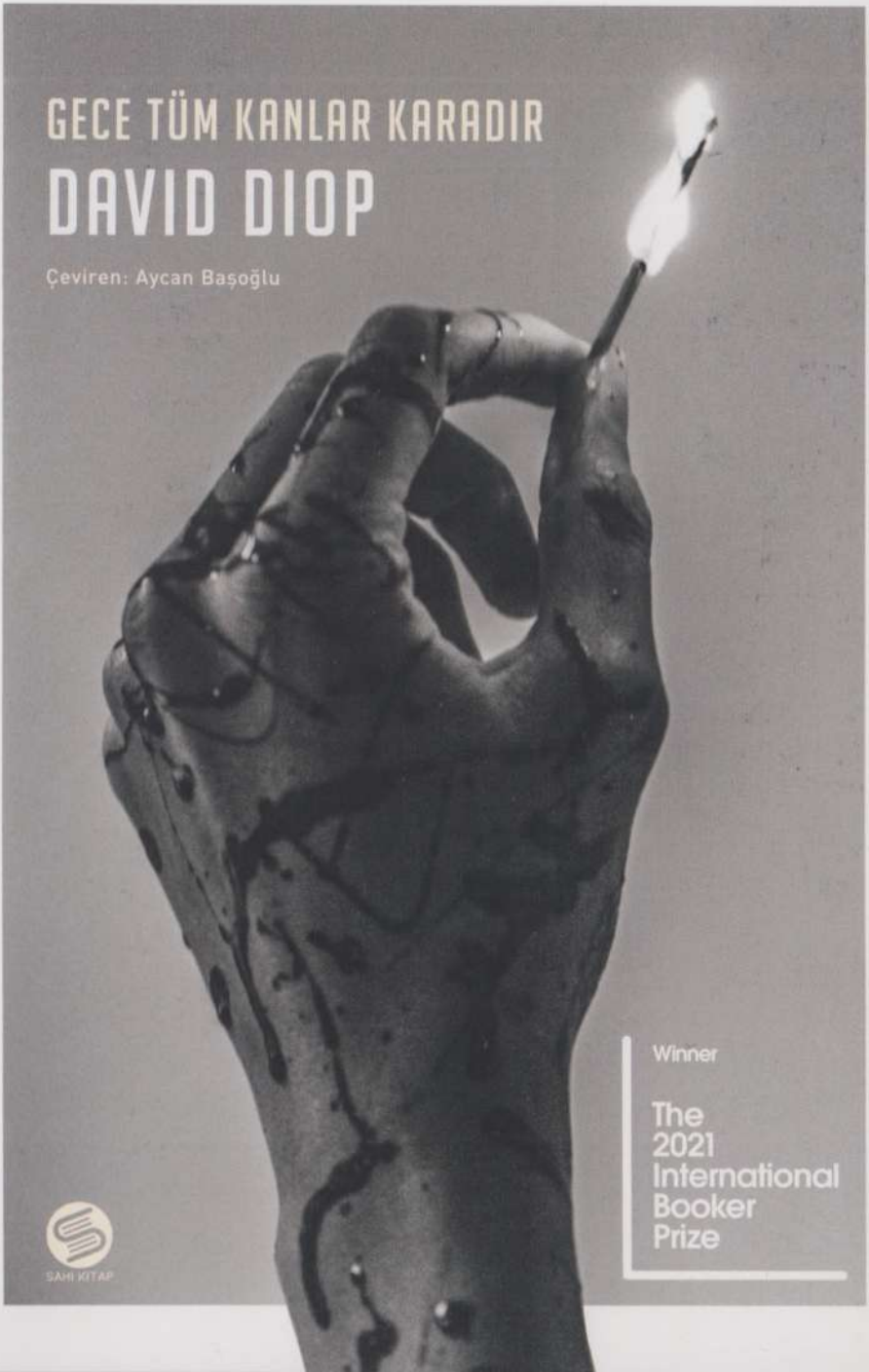
GECE TÜM KANLAR KARADIR

DAVID DIOP

Çeviren: Aycan Başoğlu

Winner

The 2021 International Booker Prize

SAHİ KİTAP

DAVID DIOP: Paris'te doğdu, beş yaşındayken taşındığı Senegal'de büyüdü. 1998 yılında UPPA'de on sekizinci yüzyıl Afrikalı Fransız edebiyatı ve Fransız edebiyatı üzerine ders vermeye başladı. 2009 yılında on yedinci ve on sekizinci yüzyıl Avrupa edebiyatında Afrika ve Afrikalıların temsili konusunda bir araştırma grubunun başkanlığına getirildi. Hâlâ UPPA'in Sanat, Dil ve Edebiyat Bölümü başkanıdır ve Pau'da yaşamaktadır. *Gece Tüm Kanlar Karadır* ikinci romanıdır ve 2021 Uluslararası Booker Ödülü'ne layık görülmüştür.

AYCAN BAŞOĞLU: 1980 yılında İstanbul'da doğdu. 1999 yılında İstanbul Saint-Joseph Lisesi'nden mezun olduktan sonra ODTÜ ve Strasbourg'da sosyoloji eğitimini tamamlamış, akabinde moda tasarımı eğitimi almaya başlamıştır. 2008 yılı itibariyle İngilizce ve Fransızca olarak iki dilde okutmanlık ve metin, belgesel altyazısı çevirileri yapmaya başlamıştır. Halen moda tasarımı eğitmeni olarak çalışan Başoğlu, bir yandan da Fransızca ve İngilizce dillerinden kitap çevirileri yapmaya devam etmektedir.

GECE TUM KANLAR KARADIR | DAVID DIOP | ROMAN
Frere d'âme

© David Diop, 2018

Bu kitabın yayın hakları So Far So Good Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

Birinci Baskı: Ağustos, 2021

Şef Editör: Cem Tunçer
Yayın Koordinatörü: Erdem Öztop
Yayına Hazırlayan: Pervin Salman
Çeviren: Aycan Başoğlu
Kapak Fotoğrafı: Maan Limburg
Kapak Tasarımı: Gülay Tunç
Sayfa Tasarımı: Burcu Bayam

ISBN:978-605-70631-4-4

BASKI-CİLT
Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş.
Güzeltepe Mah. Mareşal Fevzi Çakmak Cad
B Blok No: 29/1/1-Eyüpsultan/İst.
T:+90 212 354 30 00

Sertifika No: 46403

Bu kitabın hakları Turkuvaz Medya Grubu'na aittir. Kaynak gösterilerek yapılacak alıntılar haricinde yayıncının izni olmaksızın hiçbir surette kullanılamaz.

© Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş.

David Diop

Gece Tüm Kanlar Karadır

Fransızca aslından çeviren:
Aycan Başoğlu

Gözleri pırıl pırıl parlayan,
İlk okuruma, karıma;
Gözbebeklerinin etrafında üç küçük siyah taş gülümsüyor.
Bir elin parmakları, çocuklarıma.
Metis hayat yolcuları, anne ve babama.

"İsimlerimizle kucaklardık birbirimizi."
Montaigne, *Denemeler*, "Dostluk Üzerine"

"Düşünen ihanet eder."
Pascal Quignard, *Düşünmekten Ölmek*

"Ben eş zamanlı iki sesim. Biri uzaklaşırken diğeri büyür."
Cheikh Hamidou Kane, *Muğlak Macera*

I

... biliyorum, anladım, yapmamalıydım. Ben, çok yaşlı bir adamın oğlu, Alfa Ndiaye, anladım, yapmamalıydım. Tanrı şahit ya, artık biliyorum. Düşüncelerim sadece bana ait, istediğimi düşünebilirim. Ama söyleyemem. Mahrem düşüncelerimi paylaşabileceğim kimse gerçekte kim olduğumu bilemeyecek; sakat bırakılmış, bağırsakları dışarı çıkarılmış tüm silah arkadaşlarım yani, ki Tanrı onları cennetinde görse utanır ve Şeytan'ın cehenneminde ağırlamaktan zevk alacağı raddede tanınmaz haldedirler artık... Hayatta kalanlar bunların hiçbirini bilmeyecek, babam bilmeyecek mesela ve annem, hâlâ hayattaysa, tahmin edemeyecek. Utancın ağırlığı, ölümümün ağırlığına eklenmeyecek. Ne düşündüğümü, ne yaptığımı, savaşın beni nerelere sürüklediğini tasavvur edemeyecekler. Tanrı şahit, ailenin onuru, cephenin onuru zarar görmeyecek.

Biliyorum, anladım, yapmamalıydım. Önceki dünyada yapmaya cüret edemezdim ama bugünün dünyasında, Tanrı şahit, akla hayale gelmeyecek işlere kalkıştım. Bunu bana yasaklayan hiçbir ses yükselmedi kafamda: Atalarımın, anne babamın sesi, sonunda yapmayı başardığım şeyi yapmayı düşündüğüm sırada

susmuştu. Sana yemin ederim her şeyi düşünebileceğimi fark ettiğimde anladım hepsini, hepsini biliyorum artık. Mademba Diop'un öldüğü gün bir anda dank etti kafama, öyle hissettirmeden, öyle ani dank ki hem de, sanki metalik gökyüzünden gelen koca bir savaş çekirdeği başıma düşüverdi.

Ah! Mademba Diop'un, kardeşten öte kardeşimin, ölmesi ne çok zaman aldı. Çok, çok zor oldu, bitmek bilmiyordu, tan vaktinden seher vaktine kadar bağırsakları dışarıda, içi dışındaydı; kurban edilişinin ardından kasap tarafından parçalara ayrılan bir koyun misali. Ama vücudunun içi dışına çıktığında henüz ölmemişti Mademba. Diğerleri topraktaki, siper diye adlandırdığımız yarıklara sığınırken ona uzandım, sağ elim onun sol elinde, metallerin şeritler oluşturduğu soğuk mavi gökyüzüne bakar bir halde Mademba'nın yanında kaldım. Üç kere işini bitirmemi istedi, üç kere reddettim. Bu önceydi, kendime her şeyi düşünme hakkını tanımadan önce. O an bugün dönüştüğüm insan olsaydım, başı bana dönük, sol eli sağ elimde, benden bunu ilk istediği anda onu öldürürdüm.

Tanrı şahit, bugünkü halime daha önce dönüşseydim, onu dostluğumuzun hatırına kurbanlık bir koyun gibi boğazlardım. Ama yaşlı babama, anneme, emirler veren iç sesime gitti aklım ve acısının dikenli telini kesmeyi beceremedim. Mademba'ya, kardeşten öte kardeşime, çocukluk arkadaşıma insanca davranmadım. Görev bilincim seçimimin önüne geçti. Ona görev bilincinin emrettiği, insan haklarına saygıyı salık veren kötü düşünceler sundum sadece, ama insanlık etmedim.

Tanrı şahit, Mademba altına işemiş halde, yere saçılmış ve o an bir tatlı su yılanını andıran yapış yapış bağırsaklarını sağ eliyle toplamaya uğraşırken ve işini bitirmem için üçüncü kez bana yalvarırken küçük bir çocuk gibi ağlıyordu, buna engel olmadım. Bana, "Tanrı ve yüce marabut aşkına, Alfa, eğer benim kardeşimsen, gerçekten benim düşündüğüm kişiysen, beni kurbanlık bir

koyun gibi boğazla, şu ölüm sırtlanının bedenimi yiyip bitirmesine izin verme! Beni tüm bu pislikle baş başa bırakma. Alfa Ndiaye... Alfa... sana yalvarıyorum... kes boğazımı!" dedi.

Ama yüce marabuttan bahsettiği için, tam da insan kanunlarına, atalarımızın kanunlarına karşı gelmemek adına insanlık etmedim; gözleri yaşla dolu bir halde, savaş alanının çamurundaki bağırsaklarını titreyen eliyle bulmaya çalışıp açık karnına doldurmaya çalışırken ölmesine izin verdim Mademba'nın, kardeşten de ötem, çocukluk arkadaşımın.

Ah, Mademba Diop! Ne zaman ki sen öldün, işte ben o zaman gerçekten düşünmeye başladım. Anca senin ölümünle, anca tan vaktinde bildim ve anladım ki görevin sesini, emreden sesi, sese mecbur eden sesi bir daha asla dinlemeyecektim. Ama artık çok geçti.

Sen öldüğünde, ellerin nihayet hareketsiz kaldığında, nihayet huzura kavuştuğunda, son nefesinle çektiğin korkunç acıdan nihayet kurtulduğunda, beklememem gerektiğini işte ancak o zaman akıl edebildim. Benden bunu istediğin ilk anda seni boğmam gerektiğini anlamakta bir soluk geç kaldım, gözlerin hâlâ kuruydu ve sol elin elimdeydi. Sırtlanların canlı canlı yiyip bitirdiği, içi dışına çıkmış, yalnız ve yaşlı bir aslan gibi acı çekmene izin vermemeliydim. Dürüst olmak adına fazla süslenmiş basmakalıp düşünceler ve yanlış sebepler yüzünden son vermedim yalvarışlarına.

Ah, Mademba! Savaşın sabahında benden bunu kibarca, dostça, gülümsercesine bir sesle istediğinde seni öldürmediğime öyle pişmanım ki! O an boğazını kesmek şu hayatta sana yapabileceğim son güzel şaka, sonsuza dek arkadaş kalmamızın bir yolu olurdu. Ama harekete geçmek yerine, bana küfürler savurarak, ağlayarak, ağzından salyalar akıtarak, uluyarak, vahşi bir çocuk gibi altına sıçarak ölmene izin verdim. Kimin koyduğunu bilmediğim kanunlar adına, seni sefil kaderinle baş başa bıraktım.

Belki ruhumu kurtarmak adına, belki beni büyütenlerin Tanrı ve insanların huzurunda olmamı istediği insan olmak adına. Ama senin huzurunda, Mademba, bir insan olmaya muktedir olamadım. Bana lanetler okumana izin verdim; arkadaşımın, senin, kardeşten de ötemin ulumasına, sövüp saymasına engel olmadım çünkü henüz kendi başıma düşünmeyi bilmiyordum.

Ama bağırsakların ulu orta dururken son bir iniltiyle öldüğün anda, dostum, benim kardeşten de ötem, ancak sen öldüğünde bildim ve anladım ki seni bir başına bırakmamalıydım.

Kopkoyu mavi renge bürünmüş, son mermilerin ışıltılı izlerinin birbirinin içinden geçtiği gece, gökyüzünü izlemek için senden kalanların yanına uzanarak biraz bekledim. Ve kanla yıkanmış savaş alanına sessizlik çöker çökmez düşünmeye başladım. Sense artık et yığınından ibarettin.

Elin titrediği için gün boyu yapamadığın şeyi yapmaya koyuldum. Hâlâ sıcak bağırsaklarını düzgünce topladım ve kutsal bir vazoya koyarcasına karnına yerleştirdim. Alacakaranlıkta bana gülümsediğini gördüğümü sandım ve seni eve götürmeye karar verdim. Gecenin soğuğunda, üniformamın üstünü ve gömleğimi çıkardım. Gömleğimi altına serdim; manşetlerini karnının üstünde, siyah kanınla lekelenmesine sebep olacak şekilde çok, çok sıkı bir çift düğümle bağladım. Belinden kavradım ve seni sipere getirdim. Seni, kardeşten de ötemi, arkadaşımı bir çocuk gibi kucağımda taşıdım ve çamura bata çıka, havan topu mermilerinin açtığı, içi insan etiyle beslenmek için deliklerinden çıkan farelerin işini bozan kanlı sularla dolmuş yarıklarda yürüdüm de yürüdüm. Seni kucağımda taşırken bir yandan da senden af dileyerek kendi kendime düşünmeye başladım. Gözlerin henüz kuruyken, çocukluk arkadaşından istenen herhangi bir iyilik, bir borç gibi, samimi ve kibar bir şekilde yapmamı istediğin şeyi yapmam gerektiğini çok geç anladım, bildim. Affet beni.

II

Kucağımda ağır, uyuyakalmış bir çocuğu taşır gibi taşıdığım Mademba'yla uzunca bir süre çukurlarda yürüdüm. Düşmanların görmezden geldiği bir hedef tahtası misali, dolunay ışığı altında siperimizin açık kovuğuna ulaştım. Ve uzaktan bakınca siperimiz, dev bir kadının cinsel organının aralık iki dudağı gibi göründü gözüme. Bacaklarını aralamış, kendini savaşa, mermilere ve bize, askerlere sunan bir kadın. Bu, kendime düşünmeye izin verdiğim ağza alınmaz ilk şeydi. Mademba'nın ölümünden önce, böyle bir şey düşünmeye, siperi bizi, Mademba ve beni içine alacak bir cinsel organa benzettiğimi kendime söylemeye asla cüret edemezdim. Toprağın içi dışındaydı, zihnimin içi dışındaydı ve bildim, anladım ki diğerlerinin asla bilmemesi kaydıyla ne istersem onu düşünebilirdim. Ben de düşüncelerimi, onları çok yakından gördükten sonra kafamın içine hapsettim. Tuhaf.

Toprağın karnında bir kahraman gibi karşıladılar beni. Bağırsağının uzun bir şeridi belinin etrafına sardığım düğümden kurtulmuş ve ben bundan bihaber, kollarımda Mademba yla ay ışığının altında yürümüştüm. Kollarımda taşıdığım felaket hal-

deki insanı gördüklerinde, cesur ve güçlü olduğumu söylediler. Kendilerinin bunu yapamayacağını söylediler. Belki Mademba Diop u farelere bırakacaklarını, bağırsaklarını vücudunun kutsal vazosuna düzgünce yerleştirmeye cüret edemeyeceklerini söylediler. Onu bu kadar uzun bir mesafe boyunca, düşmanların görüşüne açık bir şekilde ay ışığı altında taşıyamayacaklarını söylediler. Bir madalyayı hak ettiğimi, bana Croix de Guerre[1] verileceğini, ailemin benimle gurur duyacağını, gökyüzünden beni izleyen Mademba nın benimle gurur duyacağını söylediler. General Mangin bile benimle gurur duyacaktı. Ben de bu sırada madalyanın umurumda olmadığını ama bunu kimsenin bilmeyeceğini düşündüm. Mademba'nın, işini bitirmem için bana üç kez yalvardığını da, bu üç yakarışını duymazdan geldiğimi de, görevin sesine itaat gereği insanlık dışı davrandığımı da kimse bilmeyecekti. Ama artık bunları dinlememe, insanlık etmemek gerektiğini emreden bu seslere itaat etmeme özgürlüğüne sahiptim.

1 Savaşta üstün cesaret gösterenlere verilen Fransız askeri madalyası. (ç.n.)

III

Siperde diğerleri gibi yaşıyor, diğerleri gibi yiyip içiyordum. Bazen diğerleri gibi şarkı söylüyordum. Şarkıları yanlış söylerim ve ben şarkı söylediğimde herkes gülerdi. Bana, "Siz Ndiaye'ler şarkı söylemeyi bilmiyorsunuz," derlerdi. Benimle biraz dalga geçer ama bana saygı da duyarlardı. Onlar hakkında düşündüklerimi bilmiyorlardı. Onları aptal bulurdum, ahmak bulurdum çünkü hiçbir şey düşünmezlerdi. Siyah ya da beyaz askerler, hep "tamam" derlerdi. Onlara koruyucu siperden açıktaki düşmana saldırmak için çıkmaları emredildiğinde "tamam" derlerdi. Düşmanı korkutmak için vahşi davranmaları söylendiğinde "tamam" derlerdi. Yüzbaşı onlara düşmanın vahşi zencilerden, yamyamlardan, Zululardan korktuğunu söyledi ve güldüler. Karşılarındaki düşmanın kendilerinden korkmasından memnunlar. Kendi korkularını unutmaktan memnunlar. Bu yüzden sol ellerinde tüfek, sağ ellerinde palaları, kendilerini toprağın karnından dışarı atarak siperden çıktıklarında gözlerinde deli ifadesi oluyor. Yüzbaşı onlara çok büyük askerler olduklarını söyledi; bu yüzden şarkı söyleyerek ölmeyi seviyorlar, bu yüzden birbirleriyle delilik rekabetine giriyorlar. Bir Diop

ona bir Ndiaye'den daha az cesur olduğunun söylenmesini istemez ve işte bu yüzden Yüzbaşı Armand'ın tiz düdüğü emri verir vermez bir vahşi gibi uluyarak deliğinden fırlar. Aynı rekabet Keïta ve Soumare'ler arasında da vardır. Fiallo'lar ve Faye'lar, Kane'lar ve Thioune'lar, Diane'ler, Kourouma'lar, Beye'ler, Fakoli'ler, Sall'ler, Dieng'ler, Seck'ler, Ka'lar, Cisse'ler, Ndour'lar, Toure'ler, Camara'lar, Ba'lar, Fall'lar, Coulibaly'ler, Sonkho'lar, Sy'ler, Cissokho'lar, Drame'ler, Traore'ler arasında da. Hepsi düşünmeden ölür çünkü Yüzbaşı Armand onlara şöyle demiştir: "Siz Kuzey Afrika'nın Çikolataları, siz doğuştan cesurların en cesurusunuz. Fransa size hayran ve minnettar. Gazeteler yalnızca sizin kahramanlıklarınızdan bahsediyor!" İşte o yüzden, sol ellerinde talimat tüfekleri ve sağ ellerinde azılı palalarla yüzüstü sürünerek, öfkeden kudurmuş deliler misali haykıra haykıra, en güzel şekilde katledilmek üzere siperden çıkmayı seviyorlar.

Ama ben, Alfa Ndiaye, yüzbaşının sözlerini çok iyi anladım. Kimse ne düşündüğümü bilmiyor, ne istersem onu düşünmekte özgürüm. Düşündüğüm, düşünmemi istemedikleri. Yüzbaşının sözlerinin ardında tasavvur edilemez olan saklı. Yüzbaşının Fransa'sı işine geldiğinde vahşiyi oynamamıza ihtiyaç duyuyor. Vahşi olmamıza ihtiyacı var çünkü düşman bizim palalarımızdan korkuyor. Biliyorum, anladım, bu kadar basit. Yüzbaşının Fransa'sının bizim vahşiliğimize ihtiyacı var ve biz, ben ve diğerleri de, itaatkâr olduğumuzdan vahşiyi oynuyoruz. Düşman etlerini dilimliyoruz, onları sakatlıyoruz, kafalarını kesiyoruz, karınlarını yarıyoruz. Arkadaşlarım Toucouleur'lar ve Sereres'ler, Bambara'lar ve Malinke'ler, Soussous'lar, Haoussa'lar, Mossi'ler, Marka'lar, Soninke'ler, Senoufo'lar, Bobo'lar ve diğer Wolof'larla aramızdaki tek fark, onlarla benim aramızdaki tek fark, benim düşüncelerim sonucu bir vahşiye dönüşmüş olmam. Onlar yalnızca yerin altından çıktıklarında rol yapıyorlar, bense yalnızca onlarlayken, koruyucu hendekteyken rol yapıyorum. Birliktey-

ken gülerdim ve hatta şarkıları yanlış söylerdim, yine de bana saygı duyarlardı.

Siperden karnımın üstünde çıktığımda, siper beni haykırışlar eşliğinde doğurduğunda, düşmana sadece kendini kollamak kalırdı. Geri çekilme emri verildiğinde asla çekilmezdim. Sipere istediğimde dönerdim. Her zaman kanlı canlı, gülümseyerek dönmeme şaşan yüzbaşı bunu bilir, müdahale etmezdi. Geç döndüğümde bile; çünkü sipere vahşi savaş ganimetleriyle gelirdim. Simsiyah ya da ay ve kanla yıkanmış gecede, her çatışmanın sonunda, onu taşıyan elin eşliğinde bir düşman silahı getirirdim. Silahı tutan el; onu sıkmış, onu temizlemiş, onu yağlamış, onu doldurmuş, boşaltmış ve tekrar doldurmuş olan el. İşte bu yüzden geri çekilme emri verildiğinde, yüzbaşı ve hendeğimizin nemli korumasına diri diri gömülmeye gelen arkadaşlar kendilerine iki soru sorarlardı. İlki: "Acaba Alfa Ndiaye aramıza sağ salim dönecek mi?" İkincisi: "Acaba Alfa Ndiaye elinde bir tüfek ve onu tutan elle mi dönecek?" Ama toprağın rahmine diğerlerinden sonra dönerdim hep, bazen düşman ateşi altında, yüzbaşının tabiriyle rüzgâr da esse, yağmur da, kar da yağsa dönerdim. Ve yanımda hep onu tutan, sıkan, temizleyen, yağlayan, dolduran, boşaltan ve tekrar dolduran elle birlikte bir düşman silahı olurdu. Ve saldırıların gecesinde kendilerine her zaman bu iki soruyu soran yüzbaşı ve hayatta kalan arkadaşlarım silah seslerini ve düşman çığlıklarını duyduklarında memnun olurlardı. "Ah, işte Alfa Ndiaye dönüyor. Ama acaba kestiği elle birlikte o elin taşıdığı silahı da getirecek mi?" diye sorarlardı kendilerine. Bir silah, bir el.

Ganimetlerimle birlikte yuvamıza döndüğümde benden çok ama çok memnun olduklarını görürdüm. Benim için yiyecek bir şey, bir parça tütün ayırmış olurlardı. Döndüğümü görmekten o kadar mutlu olurlardı ki bana bir kere bile bunu nasıl yaptığımı, bu düşman silahını ve kesik eli nasıl edindiğimi sormadılar. Dön-

memden memnun olurlardı çünkü beni severlerdi. Onların totemi olmuştum. Elleri, bir gün daha hayatta kaldıklarının teyidiydi onlar için. Bana asla cesedin kalanına ne yaptığımı sormazlardı. Düşmanı nasıl yakaladığım ilgilerini çekmezdi. Eli nasıl kestiğim de. Onları ilgilendiren sonuçtu, vahşilikti. Düşman askerleri kendi ellerinin de kesilebileceği ihtimalini düşünüp korkuyorlardı ve bizimkiler buna benimle gülerlerdi. Yine de, yüzbaşım ve arkadaşlarım onları nasıl yakaladığımı ve vücutlarının kalanına ne yaptığımı bilmezlerdi. Düşmana yaptıklarımın da, düşmanın duyduğu korkunun da zerresini dahi tahayyül edemezlerdi.

Toprağın karnından çıktığımda, kendi isteğimle insanlıktan çıkmayı seçerim; daha az insan olurum. Yüzbaşı bana öyle emrettiği için değil, öyle düşündüğüm ve öyle yapmak istediğim için. Toprağın rahminden böğürerek fırladığımda çok sayıda düşman öldürmek gibi bir niyetim yoktur, sadece kendi yöntemimle, sakince, acele etmeden, yavaşça *tek* bir düşman öldürme niyetindeyimdir. Silahım sol ve palam sağ elimde, topraktan çıktığımda arkadaşlarımla pek ilgilenmem. Artık onları tanımıyorumdur. Yüzükoyun, tek tek çevreme saçılırlar ve ben koşarım, ateş ederim ve yüzüstü atılırım. Koşarım, ateş ederim ve sürünerek dikenli tellerin altından geçerim. Belki ateş ederken pek de istemeden, yanlışlıkla bir düşman öldürmüşümdür. Belki. Ama benim istediğim göğüs göğse çarpışmaktır. Bunun için koşarım, ateş ederim, yüzüstü atılırım ve karşı taraftaki düşmanın en yakınına varabilmek için sürünürüm. Siperlerini gördüğümde sadece sürünürüm, ardından yavaşlarım, neredeyse hiç hareket etmem. Ölü taklidi yaparım. Birini yakalamak için sakince beklerim. Birinin deliğinden çıkmasını beklerim. Gece ateşkesini, gevşeme anlarını, silah seslerinin kesilmesini beklerim.

Akşam vakti, artık kimse ateş etmez olduğunda, sığındığı havan mermisi çukurundan hendeğine dönmek üzere biri mutlaka çıkar. İşte o zaman, palamla dizinin arkasını keserim.

Kolay olur çünkü beni ölü zannetmiştir. Düşman beni görmez, ceset ceset üstünedir. Onu öldürmek için ölüler diyarından geri dönmüşümdür onun gözünde. O yüzden karşı taraftaki düşman öyle korkar ki dizinin arkasını kestiğimde bağırmaz. Yere yığılır, o kadar. Ben de önce onu etkisiz hale getiririm, sonra ağzını tıkarım. Ellerini arkasında bağlarım.

Bu bazen kolay olur. Bazense daha zor. Bazıları oluruna bırakmaz. Bazıları öleceğine inanmak istemez. Bazıları karşı koyar. Ben de onları hiç ses çıkarmadan kafalarına vurarak bayıltırım çünkü yirmi yaşındayım ve yüzbaşının tabiriyle bir doğal afetim. Sonrasında ya üniformalarının bir kolundan ya çizmesinden yakalar ve yüzbaşının tabiriyle sahipsiz toprakta, iki büyük siper arasında, havan topu çukurlarının arasında, kan birikintilerinde sürünerek ağır ağır çekerim. Yüzbaşının tabiriyle rüzgâr da esse, yağmur da kar da yağsa, eğer düşmanı bayılttıysam sabırsızlıkla uyanmasını beklerim. Onu bayıltmam gerekmediyse, havan topu çukurundan çıkardığımda beni kandırdığını düşünerek işi oluruna bıraktıysa, soluklanmak için biraz beklerim. Beklerim, ikimizin de sakinleşmesi için. Çok kıpırdanmasın diye, ay ve yıldızların ışığı altında gülümserim ona. Ama ona gülümsediğimde kafasında şu soruların dönüp durduğunu da bilirim: "Bu vahşi benden ne istiyor ki? Ne yapmak istiyor bana? Beni yemek mi istiyor? Bana tecavüz mü etmek istiyor?" Karşı taraftaki düşmanın ne düşündüğünü hayal etmekte özgürüm çünkü biliyorum, anladım. Düşmanın mavi gözlerini incelediğimde sıklıkla ölümün, vahşiliğin, tecavüzün, yamyamlığın panik dolu korkusunu görürüm. Ona benimle ilgili söylenenleri ve daha benimle hiç karşılaşmadan inandıklarını görürüm gözlerinde. Kendisine gülümseyerek baktığımı gördüğünde şöyle düşünüyordur sanırım; ona yalan söylemediler, ay ışığında ya da ay yokken, gecenin karanlığında parlayan beyaz dişlerimle onu canlı canlı yiyeceğim ya da belki daha kötüsünü yapacağım.

Soluklandıktan hemen sonra, karşı taraftaki düşmanı soyarken yaşanır en kötüsü. Üniformasının en üst düğmesini açtığımda, düşmanın mavi gözlerinin buğulandığını görürüm. Cesur ya da paniğe kapılmış, yiğit ya da korkak olması fark etmez; ister ay ışığı olsun ya da yağmur ya da usul usul yağan kar; bembeyaz görünen çıplak karnına ulaşmak için üniformasının düğmesini ve akabinde gömleğini açtığım anda, karşı taraftaki düşmanın gözlerindeki ışığın biraz söndüğünü görürüm. İriler, ufak tefekler, şişmanlar, cesurlar, korkaklar, gururlular, hepsinde böyledir bu; titrek beyaz karınlarına baktığımı gördükleri anda bakışları söner. Hepsinde böyledir.

Ben de biraz geri çekilip Mademba Diop'u düşünürüm. Ve her seferinde boğazını kesmem için bana yalvarışı yankılanır kafamda ve bana üç kere yalvarmasına izin vererek insanlık dışı davrandığım geçer aklımdan. Bu sefer insanlık etmeye, işini bitirmek için karşı taraftaki düşmanın bana üç kere yalvarmasını beklememeye karar veririm. Arkadaşım için yapmadığımı, düşmanım için yapmaya karar veririm. İnsanlık namına.

Palamı elime aldığımı gördüklerinde, karşı taraftaki düşmanın mavi gözlerindeki ışık tamamen söner. İlk seferinde karşı taraftaki düşman kaçmaya çalışmadan önce bana bir tekme atmıştı. O zamandan beri, karşı taraftaki düşmanın ayak bileklerini sımsıkı bağlamaya özen gösteririm. Ve bu yüzden, ben sağ elime palamı alır almaz, düşmanım benden kaçabileceğini düşünerek deli gibi debelenmeye başlar. Bu imkânsızdır. Karşı taraftaki düşmanın, bağları sımsıkı olduğundan artık benden kaçamayacağını bilmesi gerekir ama yine de umut eder. Bunu, acılarını dindireceğime dair umudu mavi gözlerinden okurum, tıpkı Mademba Diop'un kara gözlerinden okuduğum gibi.

Beyaz karnı açıktadır, ani hareketlerle kalkıp iner. Karşı taraftaki düşman güçlükle nefes alır ve ağzına taktığım tıkaç yü-

zünden artık büyük bir sessizlikle bağırır. Karnındaki her şeyi alıp dışarı, yağmura, rüzgâra, kara ya da ay ışığına koyduğum anda büyük bir sessizlikle bağırır. Tam o anda mavi gözleri sonsuza dek sönmemişse, yanına uzanırım, yüzünü yüzüme çeviririm ve bir süre ölümünü seyrederim, sonra boğazını keserim, doğru dürüst, insan gibi. Gece tüm kanlar karadır.

IV

Tanrı şahit, öldüğü gün Mademba Diop'u karnı yarılmış bir halde savaş alanında bulmak hiç vaktimi almadı. Ne yaşandığını anladım, biliyorum. Mademba henüz elleri titremezken, benden hâlâ kibarca, dostça onu öldürmemi isterken anlattı olanları.

Sol elinde tüfeği sağ elinde palası, düşmanın yoğun saldırısı altındaydı ve vahşilik rolünü tam performans oynuyordu, ölü taklidi yapan karşı taraftan bir düşmana denk gelene değin. Geçerken öylesine, ilerlemeye devam etmeden önce, ona bakmak için eğildi. Ölü numarası yapan düşmana bakmak için durdu. Bazı şüpheleri olduğundan ona dik dik baktı. Kısa bir an. Karşı taraftan düşmanın yüzü beyaz ya da siyahi ölülerinki gibi gri değildi. Bu seferki ölü taklidi yapıyor gibiydi. Esir almak yok, palayla işini bitirmeli, diye düşündü Mademba. İhmalkâr davranmamalıydı. Karşı taraftan bu yarı ölü düşmanı, her ihtimale karşı, silah arkadaşlarımızdan biri, bir yoldaş aynı yoldan ilerlerken kötü bir darbe almasın diye bir kere daha öldürmeliydi.

Silah arkadaşlarını, yoldaşlarını yarı ölü düşmanın gazabından korumayı düşünürken; kendi dışındakilerin, belki benim,

yakın takibinde olan kardeşten de ötesinin alabileceği kötü darbeyi öngörmekle meşgulken, kendine diğerleri adına uyanık olmak gerektiğini söylerken, kendi için öyle davranmadı. Mademba bana yüzünde hâlâ bir gülümsemeyle, kibarca, dostça anlattı; düşman koca mantosunun altında gizlice tuttuğu sağ elindeki süngüyle karnını tek bir hareketle yukarıdan aşağıya yarmış, bunu yapmadan önce gözlerini kocaman açmıştı. Yarı ölü düşmandan yediği darbeye karşılık hâlâ gülümseyen Mademba o anda yapacak hiçbir şeyinin olmadığını sükûnetle anlattı bana. Bunu bana başta anlattı, henüz çok acı çekmezken, onu öldürmem için ilk dostane yalvarışından biraz önce. Bana, kardeşten de ötesine, yaşlı adamın en küçük oğlu Alfa Ndiaye'ye ilk yalvarışıydı bu.

Mademba bir karşılık veremeden, intikam alamadan, hâlâ yaşam belirtisi gösteren düşman kendi hattına kaçmıştı bile. Birinci ve ikinci yakarışlarının ortasında Mademba'dan bana karnını oyan düşmanı tasvir etmesini istedim. Ben onun yanında metallerin kesiştiği gökyüzüne bakarak uzanırken, Mademba, "Gözleri mavi," diye mırıldandı. Tekrar sordum. "Tanrı şahit, sana bir tek mavi gözleri olduğunu söyleyebilirim." Bir daha, bir daha ısrar ettim. "İri mi, ufak tefek mi? Güzel mi, çirkin mi?" Ve Mademba Diop bana her seferinde öldürmem gerekenin karşı taraftaki düşman olmadığını, artık bunun için çok geç olduğunu, düşmanın hayatta kalma şansına nail olduğunu söyledi. Artık öldürmem, işini bitirmem gereken kendisiydi, Mademba'ydı.

Ama Tanrı şahit, Mademba'yı, çocukluk arkadaşımı, kardeşten de ötemi tam olarak dinlemedim. Tanrı şahit, aklımda yalnızca mavi gözlü düşmanı, yarı ölüyü öldürmek vardı. Yalnızca karşı taraftaki düşmanın bağırsaklarını deşmeyi düşünüyordum ve Mademba Diop'umun isteğini göz ardı ettim. İntikamın sesini dinledim. "Mavi gözlü düşmanı unut. Şimdi beni öldür çünkü

çok acı çekiyorum. Aynı yaştayız, aynı gün sünnet olduk. Bizim evde yaşadın, ben senin gözlerinin önünde büyüdüm, sen de benim gözlerimin önünde büyüdün. Bu yüzden sen benimle dalga geçebilirsin, ben senin karşında ağlayabilirim. Senden her şeyi isteyebilirim. Birbirimizi kardeş olarak seçtiğimize göre kardeşten de öteyiz. Lütfen, Alfa, bağırsaklarım dışarıda, acının yiyip bitirdiği bir karınla böyle ölmeme izin verme. Mavi gözlü düşman iri mi ufak tefek mi; güzel mi çirkin mi bilmiyorum. Bizim gibi genç mi yoksa babalarımızla mı yaşıt bilmiyorum. Şansı yaver gitti, kendini kurtardı. Artık onun hiçbir önemi yok. Eğer benim kardeşimsen, çocukluk arkadaşımsan, hep tanıdığım kişiysen, annemi babamı sevdiğim gibi sevdiğimsen, sana beni öldürmen için ikinci kez yalvarıyorum. Hoşuna mı gidiyor küçük bir çocuk gibi sızlanmalarımı dinlemek? Haysiyetimin utanç verici bir şekilde benden gidişini izlemek?" diyen Mademba Diop'un ikinci yalvarışından itibaren insanlık dışı davrandım.

Ama reddettim. Ah! Reddettim. Affet, Mademba Diop, seni kalpten dinlemediğim için beni affet, arkadaşım, kardeşten de ötem. Biliyorum, anladım, düşüncelerimi karşı taraftaki mavi gözlü düşmana yöneltmemeliydim. Biliyorum, anladım, sen henüz ölmemişken gözyaşlarının kazındığı, çığlıklarının tohumunu ektiği beynimin istediği intikamı düşünmemeliydim. Ve sonra, beni çektiğin acıları görmezden gelmeye iten güçlü ve buyurgan bir ses duydum: "En iyi arkadaşını, kardeşten de öteni öldürme. Onun hayatını almak sana düşmez. Kendini Tanrı'nın yerine koyma. Kendini Şeytan'ın yerine koyma. Alfa Ndiaye, onu öldürenin, mavi gözlü düşmanın başladığı işi bitirenin sen olduğunu bile bile Mademba'nın anne ve babasının karşısına çıkabilir misin?"

Hayır, biliyorum, anladım, bu kafamda çınlayan sese kulak vermemeliydim. Henüz zaman varken o sesi susturmalıydım. Kendi kendime düşünmeye başlamalıydım. Ağlamana, debelen-

mene, karnından çıkanları, taze yakalanmış bir balık gibi heba olmaya başlayanları oraya geri koymak için kendine eziyet etmene bir son vermek adına, dostluğumuz adına Mademba, seni öldürmeliydim.

V

Tanrı şahit, insanlık etmedim. Dostumu dinlemedim, düşmanımı dinledim. Karşı taraftan düşmanı yakaladığımda, ağzının savaşın göğüne atamadığı çığlıkları mavi gözlerinden okuduğumda, yarılmış karnı çiğ et lapasına dönüştüğünde kaybettiğim zamanı telafi ediyor, düşmanı öldürüyorum. Gözlerindeki ikinci yakarışta, kurbanlık bir koyun gibi boğazını kesiyorum. Mademba Diop için yapmadığımı, mavi gözlü düşmanım için yapıyorum. Yeniden kavuştuğum insaniyet namına.

Ve sonra palayla sağ elini kesip tüfeğini alıyorum. Uzun sürüyor ve çok, çok zor oluyor. Sürünerek dikenli tellerin, yapışkan çamurdan yükselen ahşap mızrakların altından geçerek evimize döndüğümde, gökyüzüne doğru bacaklarını aralamış bir kadına benzeyen hendeğimize döndüğümde, karşı taraftan düşmanın kanıyla kaplı oluyorum. Çamur ve kan karışımından yapılmış bir heykele dönmüş oluyorum ve öylesine kötü kokuyorum ki sıçanlar bile benden kaçıyor.

Kokum ölümün kokusu. Ölüm, vücudun kutsal kılıfının içi dışına çıkarılmış gibi kokuyor. İnsanların ya da hayvanların vücudunun içi açık havada çürür. En zengin insandan en fakirine,

en güzel kadından en çirkinine, en uysal hayvandan en vahşisine, en güçlüsünden en zayıfına. Ölüm, vücudun parçalarının çürüme kokusudur ve sıçanlar bile dikenli tellerin altından sürünerek geldiğimi sezdiğinde korkuyor. Ölümün hareket ettiğini, kendilerine doğru ilerlediğini görmekten ödleri kopuyor ve benden kaçıyorlar. Hendekteki evimizde de kaçıyorlar benden, kendimi ve kıyafetlerimi yıkadığımda bile, kendimi arındırdığımı düşündüğümde bile.

VI

Silah arkadaşlarım, yoldaşlarım dördüncü el itibariyle benden korkmaya başladılar. Başlarda içtenlikle güldüler benimle, evimize bir tüfek ve bir düşman eliyle döndüğümü gördüklerinde eğlendiler. Hatta benden o kadar memnunlardı ki bana bir madalya daha vermeyi düşünüyorlardı. Ama dördüncü düşman elinden sonra içten bir şekilde gülmez oldular. Gözlerinden okudum, beyaz askerler şöyle demeye başladı: "Bu Çikolata cidden tuhaf." Diğerleri, onların gözlerinden de okudum, benim gibi Batı Afrika'dan gelme Çikolata askerler şöyle demeye başladılar: "Senegal'in Saint-Louis'sinin yakınlarındaki Gandiol Köyü'nden gelen bu Alfa Ndiaye tuhaf biri. Ne zamandır bu kadar tuhaf acaba?"

Yüzbaşının tabiriyle, Toubablar[2] ve Çikolatalar, sırtımı sıvazlamaya devam ettiler ama gülüşleri ve gülümsemeleri değişti. Benden çok, çok ama çok korkmaya başladılar. Dördüncü düşman elinden itibaren fısıldaşmaya başladılar.

---

2 Orta ve Batı Afrika'da "beyazlar" da denilen Avrupa kökenli insanlar için kullanılan isim. (yh.n.)

İlk üç el boyunca bir efsaneydim, döndüğümde beni ağırlıyor, yemem için güzel lokmalar veriyor, tütün ikram ediyor, büyük su kovalarında yıkanmama, savaş kıyafetlerimi temizlememe yardım ediyorlardı. Gözlerinde minnettarlık okuyordum. Onların yerine kaba vahşiyi, emirleri yerine getiren vahşiyi oynuyordum. Karşıdaki düşman botlarının içinde ve miğferinin altında titriyor olmalıydı.

Başlarda silah arkadaşlarım ölüm kokumdan, insan eti kasabı kokumdan rahatsız olmuyorlardı ama dördüncü elden itibaren beni koklamamaya başladılar. Bana güzel yiyecekler vermeye, içmem için şuradan buradan toplanmış tütün ikram etmeye, ısınmam için battaniye vermeye devam ettiler ama dehşete düşmüş asker yüzlerine takındıkları bir gülümseme maskesiyle. Büyük kovalarda yıkanmama yardım etmez oldular. Savaş kıyafetlerimi tek başıma yıkar oldum. Birdenbire, kimse gülümseyerek omzuma dokunmaz oldu. Tanrı şahit, dokunulmaz olmuştum.

Böylece sığınağımızın bir köşesine bir kâse, bir bardak, bir çatal ve bir kaşık bırakmaya başladılar benim için. Saldırı günlerinde geceleri, diğerlerinden çok sonra, çok geç döndüğümde, yüzbaşının tabiriyle rüzgâr da esse, yağmur da kar da yağsa döndüğümde, aşçı gidip onları almamı söylerdi bana. Kepçesi kâsemin dibine, kıyısına, kenarına değmesin diye çok ama çok dikkat ederdi bana çorba verirken.

Söylenti yayıldı. Çırılçıplak soyunarak yayıldı. Ufak ufak utanmaz bir hal aldı. İlk başta giyinik, iyice süslenmiş, madalyası takılmış küstah söylenti kıçı açıkta koşarken buldu kendini. Hemen fark edemedim, çok net göremiyordum, ne dalavere çevirdiğini bilmiyordum. Herkes kendi önünden koşarak geçtiğini görüyordu ama kimse bana onu gerçek anlamda tasvir etmiyordu. Ama fısıldananları sonunda yakaladım ve tuhafın deliye dönüştüğünü, delinin büyücüye evirildiğini öğrendim. Büyücü asker.

Savaş alanında delilere ihtiyaç olmadığını kimse anlatmasın bana. Tanrı şahit, deli hiçbir şeyden korkmaz. Diğerleri, beyaz ya da siyah, deliyi oynar, sakince karşı taraftaki düşmanın mermilerine atılabilmek adına delilik rolü yaparlar. Bu sayede fazla korkmadan ölümü karşılamaya koşarlar. Evimize sağ salim dönebilme şansımız olmadığını bile bile saldırı emri veren Yüzbaşı Armand'ın emirlerine uymak için deli olmak gerekir. Tanrı şahit, toprağın karnından bir vahşi gibi haykırarak çıkmak için deli olmak gerekir. Karşı taraftaki düşmanın mermileri, metal gökyüzünden düşen iri taneler haykırışlardan korkmaz; kafaların, etlerin içinden geçmekten, kemikleri kırmaktan ve hayatları almaktan korkmaz. Geçici cinnet sayesinde unutulur mermilerin gerçekliği. Geçici cinnet, savaş alanında, cesaretin kız kardeşidir.

Ama insan aralıksız, durmadan, her an deli olduğu izlenimini vermeye başladığında, işte o zaman, kendi silah arkadaşlarını bile korkutur. İşte o zaman cesur kardeşlikten, ölüm-yanılsaması olmaktan çıkar ve ölümün hakiki arkadaşı, suç ortağı, kardeşten de ötesi oluverir.

VII

Hem siyah hem beyaz, her askerin gözünde ölüme dönüştüm. Bunu biliyorum, anladım. Toubab ya da benim gibi Çikolata asker, herkes benim bir büyücü, insanların içini yiyip bitiren biri, bir *dëmm*[3] olduğumu düşünüyor. Ezelden beri öyle olduğumu, savaşın bunu ortaya çıkardığını. Artık gün gibi ortadaki söylenti Mademba Diop'un, benim kardeşten de ötemin içini yediğimi iddia ediyor, ölümünden bile önce hatta. Arsız söylentiye göre benden korkmak lazımmış. Anadan üryan söylentiye göre sadece karşı taraftaki düşmanların değil, arkadaşlarımın da içini yiyormuşum. Utanmaz söylentiyse şu: "Dikkat, tedbiri elden bırakmayın. Kestiği ellere ne yapıyor? Onları bize gösteriyor ve akabinde ortadan kayboluyorlar. Dikkat, tedbiri elden bırakmayın."

Tanrı şahit, ben Alfa Ndiaye, yaşlı adamın en küçük oğlu, söylentinin, yarı çıplak, edepsiz, bir hayat kadınına benzeyen söylentinin beni kovaladığını gördüm. Söylentinin beni kovaladığını gören, kıçına sırıta sırıta çimdik atan Toubablar ve Çiko-

3 (Fr.) Ruh yiyici. (yh.n.)

latalar yine de yüzüme gülmeye; en sertleri, en cesurları dahil dışarıdan sevimli görünüp iç dünyalarında dehşetle, hiçbir şey olmamış gibi benimle konuşmaya devam ettiler.

Yüzbaşı toprağın karnından vahşiler gibi, bir süreliğine delirmişler gibi, haykırışlarımıza aldırış etmeyen düşmanın küçük demir tanelerine atılmamız için çıkış emri verdiğinde kimse benim yanımda konumlanmak istemiyordu artık. Toprağın sıcak derinliklerinden çıkıştaki savaş velvelesine kadar, kimse benimle temas etmeye cesaret edemiyordu. Artık kimse benim yakınlarımdayken karşıdan gelen mermilerin altında kalma fikrine dayanamıyordu. Tanrı şahit, savaşta bir başıma kalmıştım.

Dördüncüden sonraki düşman elleri işte böyle dönüştü yalnızlığa. Gülümsemelerin, göz kırpmaların, siyah ya da beyaz savaş arkadaşlarımın yüreklendirmelerinin orta yerinde bir yalnızlık. Tanrı şahit, büyücü askerin kem gözünü, ölümün en yakın arkadaşının lanetini üzerlerine çekmek istemiyorlardı. Bunu biliyorum, anladım. Çok düşünmüyorlar ama her şeyin iki yüzü olduğunu bildikleri kesin. Gözlerinden okudum bunu. İnsanların içini yiyenler, düşmanın içini yemekle yetindiklerinde iyidirler. Ama ruh yiyiciler kendi silah arkadaşlarının içini yediklerinde iyi değiller. Büyücü askerlere asla kefil olamazsınız. Büyücü askerlere karşı çok, çok temkinli olmak gerektiğini düşünüyorlar; onları kollamak, onlara gülümsemek, onlarla kibarca ondan bundan konuşmak, ama uzaktan, asla onlara yaklaşmadan, dokunmadan, değmeden, aksi halde sonu kesin ölüm, aksi halde son.

Bu yüzden Yüzbaşı Armand saldırı komutunu verdiğinde, her iki yandan on büyük adım uzağıma yerleşiyorlardı birkaç elden beri. Toprağın sıcak bağırsaklarından haykırarak çıkmadan hemen önce, bana bakmak ölümün yüzüne, kollarına, ellerine, sırtına, kulaklarına, bacaklarına gözleriyle dokunmakmışçasına beni görmekten; gözlerini bana dikmekten ve bakışlarının bir

an bile bana denk gelmesinden kaçınıyordu bazıları. Bana bakmak şimdiden ölmek demekmişçesine.

İnsanoğlu gerçekler için absürt açıklamalar arar her zaman. Bu böyledir. Böylesi daha basittir. Biliyorum, ne istersem onu düşünebildiğim bu anda anladım bunu. Savaş arkadaşlarım, beyazlar ya da siyahlar, onları öldürenin savaş değil de kem göz olduğuna inanma ihtiyacındalar. Karşı taraftaki düşman tarafından atılmış binlerce mermiden birinin ezkaza onları öldüren olmayacağına inanmaya ihtiyaç duyuyorlar. Rastlantı çok absürt şey. Bir sorumlu arıyorlar, onlara ulaşan düşman mermisinin fena, kem, kötü niyetli biri tarafından onlara yönlendirildiğini düşünmeyi tercih ediyorlar. Bu fena kişinin, kemin, kötü niyetlinin ben olduğuma inanıyorlar. Tanrı şahit, hem yanlış hem çok az düşünüyorlar. Büyücü bir asker olduğum için tüm bu saldırılardan sağ salim çıktığımı, hiçbir kurşunun bana denk gelmediğini düşünüyorlar. Bir de kötü niyetli düşünüyorlar. Birçok silah arkadaşımın benim yüzümden, bana yönelmiş kurşunların onlara isabet etmesiyle öldüğünü düşünüyorlar.

İşte bu yüzden bazıları bana ikiyüzlülükle gülümsüyor. İşte bu yüzden bazıları ortalıkta göründüğüm anda gözlerini kaçırıyor; bakışları bana denk gelmesin, değmesin diye bazıları gözlerini kapatıyor. Bir totem misali tabuya dönüştüm.

Diop'ların, Mademba Diop'un, şu bencilin totemi tavus kuşuydu. O bana "tavus kuşu" derdi ben de onu "taçlı turna" diye düzeltirdim. Ona, "Senin totemin kanatlılardanken benimki bir yırtıcı hayvan. Ndiaye'lerin totemi aslan, Diop'larınkinden daha asil bir totem," derdim. Kardeşten de ötem Mademba Diop'a toteminin gülünecek bir totem olduğunu tekrar tekrar söylemeye cüret edebilirdim. Şaka akrabalığı savaşın, ailelerimiz arasındaki, soyadlarımız arasındaki düşmanlığın yerini almıştı. Şaka akrabalığı eski utançları alaylarla, kahkahalarla iyileştirmenizi sağlar.

Ama bir totem söz konusu olduğunda durum daha ciddidir. Totem, tabudur. Onu yememeniz, onu korumanız gerekir. Diop'lar hayatı tehlikedeki bir tavus kuşunu ya da ölmek üzere olan bir taçlı turnayı korumak için hayatlarını tehlikeye atmaktan çekinmezler çünkü bunlar onların totemidir. Ndiaye'lerin bir aslanı tehlikeden koruması gerekmez. Bir aslan asla tehlikede değildir. Ama aslanların asla bir Ndiaye yemedikleri söylenir. Koruma karşılıklıdır. Diop'ların bir tavus kuşu ya da taçlı turna tarafından yenme riskinin olmadığını düşününce gülümsememe engel olamıyorum. Diop'ların tavus kuşu ya da taçlı turnayı totem olarak seçmesinin pek kurnazca olmadığını söylediğimde gülen Mademba Diop'u düşününce gülümsememe engel olamıyorum. "Diop'lar tavus kuşları gibi öngörüsüz egoistler. Gururluyu oynuyorlar ama totemleri sadece kibirli bir kanatlı." İşte onunla dalga geçmek istediğimde Mademba'yı güldüren cümle. Mademba ise totemin seçilmediği, totemin sizi seçtiği cevabını vermekle yetinirdi.

Maalesef öldüğü günün sabahında, Yüzbaşı Armand saldırı emrini vermeden çok kısa süre önce, kibirli kanatlı toteminden bahsediyordum yine. Ve işte bu yüzden herkesten önce atıldı, karşıdaki düşmana haykırarak topraktan fırladı; bize, siperdekilerle bana, bir palavracı olmadığını, cesur olduğunu göstermek için. Benim yüzümden en önde çıktı. O gün Mademba Diop'un karnı totemlerin ve şaka akrabalığının yüzünden, benim yüzümden mavi gözlü yarı ölü bir düşman tarafından yarıldı.

VIII

Mademba Diop tüm bilgisine, tüm malumatına rağmen düşünmedi o gün. Biliyorum, anladım, totemiyle dalga geçmemeliydim. O güne kadar yeterince düşünmüyordum, söylediklerimin yarısını düşünmeden söylüyordum. Arkadaşının, kardeşten de ötenin diğerlerinden daha çok haykırarak toprağın karnından çıkmasına sebep olmazsın. Kardeşten de öteni bir tavus kuşunun bir saniye dahi hayatta kalamayacağı bir yerde; en ufak bir bitkinin, en ufak bir ağacın bile, binlerce çekirge aylar boyunca durmaksızın istila etmişçesine artık yeşermediği bir savaş alanında, geçici bir cinnete sürüklemezsin. Hiçbir mahsul vermeyen milyonlarca küçük metalik savaş tohumunun ekildiği bir tarla. Etoburlar için tasarlanmış, yaralı bir savaş alanı.

Ve işte. Hiçbir şeyi yasaklamadan kendi kendime düşünmeye karar verdiğimden beri, Mademba'yı öldürenin karşı taraftaki mavi gözlü düşman olmadığını anladım. Benim. O bunun için yalvarırken neden Mademba'yı öldürmediğimi biliyorum, anladım. İç sesim çok, çok kısık bir sesle, "Birini iki kere öldüremeyiz," diye fısıldamış olmalı. "Totemiyle bir savaş günü dalga geçtiğinde ve onun toprağın karnından atılan ilk kişi olmasına

sebep olduğunda zaten öldürdün çocukluk arkadaşını," diye fısıldamış olmalı. "Biraz bekle," diye çok, çok alçak bir sesle fısıldamış olmalı zihnim, "biraz bekle. Az sonra Mademba senin yardımın olmaksızın öldüğünde, anlayacaksın. O bunun için yalvarsa bile, başkasının başlattığı bu pis işi bitirdiğin için kendine kızmamak adına onu öldürmediğini anlayacaksın. Biraz bekle, az sonra Mademba Diop'un mavi gözlü düşmanının sen olduğunu anlayacaksın," diye fısıldamış olmalı. "Onu sözlerinle öldürdün, onun karnını sözlerinle yardın, sözlerinle yedin içini."

Bu ve bir *dëmm*, bir ruh yiyici olduğum düşüncesi arasında neredeyse hiç mesafe, hiç yol yok. Artık istediğim her şeyi düşündüğüme göre, zihnimin mahremiyetinde kendime her şeyi itiraf edebilirim. Evet, kendi kendime bir *dëmm*, insanların içini yiyen biri olmam gerektiğini düşündüm. Ama bunu düşünür düşünmez de böyle bir şeye inanamayacağımı, bunun mümkün olmadığını söyledim kendime. O an, gerçekten düşünen değildim. Zihnimin kapılarını benim olduklarını sandığım başka düşüncelere açmıştım. Kendi düşündüklerimi değil benden korkanları dinliyordum. İnsan ne isterse düşünme özgürlüğüne sahip olduğunu zannettiğinde, diğerlerinin kılık değiştirmiş düşüncelerini, anne babasının yanlış düşüncelerini, dedesinin sahte düşüncelerini, kardeşlerinin, arkadaşlarının, hatta düşmanlarının bile gizli saklı düşüncelerini sinsice sahiplenme tehlikesine karşı dikkatli olmalı.

Yani, ben bir *dëmm*, bir ruh yiyici değilim. Bu, benden korkanların düşüncesi. Bir vahşi de değilim. Bu, Toubab şeflerimin ve mavi gözlü düşmanlarımın düşüncesi. Bana ait olan, benim olan düşünce; alaylarımın, totemi hakkında söylediğim yaralayıcı sözlerimin Mademba'nın ölümünün asıl nedeni olduğudur. Benim koca ağzım yüzünden, zaten bildiğimi, cesur olduğunu bana göstermek için haykırarak toprağın karnından fırladı. Asıl

mesele kardeşten ötemin totemiyle neden dalga geçtiğimi anlamak. Asıl mesele zihnimin, bir çekirge ısırığı kadar keskin olan bu sözleri orta yere nasıl döktüğünü anlamak.

Oysaki Mademba'yı, kardeşten de ötemi severdim. Tanrı şahit, onu öylesine severdim ki; ölmesinden öylesine korkardım, öylesine çok isterdim ki ikimizin de sağ salim Gandiol'a dönmesini. Onun yaşaması için her şeyi yapmaya hazırdım. Savaş alanında nereye giderse gitsin peşinden ayrılmazdım. Yüzbaşı Armand, karşı taraftaki düşmanı uyarmak için haykırırken, siperden çıkacağımızı, makineli tüfeklerle bizi taramaya hazırlanmalarını haykırırken yani, onu yaralayacak mermi beni yaralasın, onu öldürecek mermi beni öldürsün, onu ıskalayan mermi beni ıskalasın diye yapışırdım Mademba'ya. Tanrı şahit, saldırı günlerinde hep yan yana, omuz omuzaydık. Karşı taraftaki düşmana aynı ritimle koşar, aynı anda ateş ederdik; annelerinin karnından aynı gün ya da gece çıkmış ikiz kardeşler gibiydik.

İşte bu yüzden, Tanrı şahit, anlamıyorum. Hayır, neden durduk yere Mademba Diop'a cesur olmadığı, gerçek bir savaşçı olmadığı imasında bulunduğumu anlamıyorum. İnsanın kendi kendine düşünmesi ille de her şeyi anladığı anlamına gelmiyor. Tanrı şahit, herhangi bir kanlı savaş gününde, ortada hiçbir sebep yokken, onun ölmesini hiç istemediğim, onunla savaştan sonra sağ salim Gandiol'a dönmemizi umduğum halde, Mademba Diop'u neden sözlerimle öldürdüğümü anlamıyorum. Hiç anlamıyorum.

IX

Kesilen yedinci elle artık hepsine gına gelmişti. Toubab askerlere de Çikolata askerlere de, hepsine gına gelmişti. Çavuşlara da emir erlerine de. Yüzbaşı Armand yorulduğumu, ne olursa olsun dinlenmem gerektiğini söyledi. Bunları söylemek için sığınağına çağırttı beni. Bir Çikolatanın huzurunda yaptı bunu, yaşı benden çok daha büyük, benden daha rütbeli bir Çikolatanın. Croix de Guerre'li, içinde bulunduğu durumdan rahatsız bir Çikolatanın, yüzbaşının istediklerini benim için Wolofçaya çeviren Croix de Guerre'li bir Çikolatanın. Diğerleri gibi benim bir *dëmm*, bir ruh yiyici olduğumu düşünen, zavallı, yaşlı, Croix de Guerre'li; rüzgârla sallanan küçük bir yaprak misali bana bakmaya cesaret edemeden titreyen, sol eliyle cebinde sakladığı muskayı sıkı sıkı tutan bir Çikolatanın.

İç organlarını yememden, onu öldürmemden korkuyordu diğerleri gibi. Siyah ya da beyaz, diğerleri gibi, Piyade Er İbrahima Seck'in de ödü kopuyordu benimle göz göze gelmekten. Gece çöktüğünde sessizce, uzun süre dua edecekti. Gece olduğunda, benden ve lanetimden korunmak için uzun uzun tespih çekecekti. Gece olduğunda, ruhunu arındıracaktı. Şimdiy-

se büyüğüm İbrahima Seck, yüzbaşının sözlerini bana tercüme etmesi gerektiği için dehşete düşmüş bir haldeydi. Tanrı şahit, bana tam bir ay boyunca arka safta görev alma izni tanındığını iletmek durumunda kaldığından dehşete düşmüştü! Çünkü İbrahima Seck'e göre, yüzbaşının emri benim için iyi bir haber olmasa gerekti. Büyüğüme, Croix de Guerre Çikolatasına göre, tel dolabımdan, ganimetlerimden, av sahamdan uzaklaştırıldığımı öğrenmekten hiç de memnun kalmayacaktım. İbrahima Seck'e göre benim gibi bir büyücü, bu kötü haberin elçisine çok ama çok kızmaktan geri durmayacaktı. Tanrı şahit, bir ay boyunca erzakından, savaş alanında yiyebileceği dost ya da düşman, tüm o ruhlardan mahrum bıraktığınız bir büyücü askerin gazabından zor kurtulurdunuz. İbrahima Seck'e göre, dost ya da düşman yiyebileceğim tüm asker iç organlarının kaybından bir tek onu sorumlu tutabilirdim. Büyüğüm İbrahima Seck de kem gözden korunmak, öfkemin gazabına uğramamak, bir gün torunlarına savaş madalyasını gösterebilmek için, çevirdiği tüm cümlelere hep aynı sözlerle başladı: "Yüzbaşı dedi ki..."

"Yüzbaşı Armand dedi ki dinlenmen gerekiyormuş. Yüzbaşı dedi ki çok, çok cesur davranmışsın ama çok ama çok da yorulmuşsun. Yüzbaşı dedi ki cesaretinin, çok, çok büyük cesaretinin karşısında saygıyla eğiliyormuş. Yüzbaşı dedi ki benim gibi Croix de Guerre madalyası alacakmışsın... Ah! Zaten almış mıydın? Yüzbaşı dedi ki belki bir tane daha alırmışsın."

Yani evet, biliyorum, Yüzbaşı Armand'ın beni artık savaş alanında istemediğini anladım. Croix de Guerre'li büyüğüm İbrahima Seck'in sözlerinin ardında kesip evimize getirdiğim yedi elden gına gelişin olduğunu biliyorum, anladım. Evet, Tanrı şahit, savaş alanında sadece gelip geçici bir delilik halinin istendiğini anladım. Öfkeden delirmişler, acıdan delirmişler, kızgın deliler, ama bir süreliğine öyle kalanlar. Hep deli olanlar değil. Öfkeni, acını, hiddetini, saldırı biter bitmez rafa kaldırmalısın.

Acı hoş görülebilir; onu kendine saklamak kaydıyla yanında getirebilirsin. Ama öfke ve hiddet, işte onları sipere taşımamak gerekir. Geri gelmeden önce öfke ve hiddetinizi üzerinizden çıkarmanız, onlardan arınmanız gerekir, aksi halde savaş oyununu oynayamaz olursunuz. Yüzbaşının çaldığı geri çekilme düdüğü sonrasındaki delilik, tabudur.

Bildim, yüzbaşı ve İbrahima Seck'in, madalyalı piyade erinin, evimizde artık savaşçı öfkesi istemediklerini anladım. Tanrı şahit, kesik yedi elim onlara göre sessiz sakin bir yere çığlık ve haykırış getirmeye benziyor, anladım. Karşı taraftaki düşmanın kesik elini görünce kendine şunu sormadan edemezsin. "Peki ya ben olsaydım?" Bu savaştan bıktım artık, diye düşünmeden edemezsin. Tanrı şahit, çarpışma sonrası düşmanın gözünde yine insan olursun. Karşıdaki düşmanın korkusundan uzun süre keyif alamazsın çünkü kendin de korkuyorsundur. Kesik eller, siperin dışından içine geçen korkunun kendisidir.

"Yüzbaşı Armand dedi ki kahramanlıkların için yine teşekkür ediyormuş. Yüzbaşı dedi ki bir ay izinliymişsin. Yüzbaşı dedi ki kesik elleri nereye... sakladığını, şey... koyduğunu bilmek istermiş."

İşte o an, hiç tereddüt etmeden, "Eller bende değil artık," dediğimi duydum.

X

Tanrı şahit, yüzbaşı ve büyüğüm İbrahima Seck beni salak yerine koyuyor. Biraz tuhaf olabilirim ama salak değilim. Kestiğim elleri nereye sakladığımı asla söylemeyeceğim. Onlar benim ellerim, hangi mavi gözlere ait olduklarını biliyorum. Her birinin geldiği yeri biliyorum. Üzerlerinde sarı ya da kızıl, nadiren siyah kıllar vardı. Bazıları etli, bazıları zayıftı. Onları kollarından ayırdığım anda tırnakları siyahlaştı. Biri diğerlerinden daha küçük, bir kadının ya da büyük bir çocuğun eli gibi. Çürümeden önce yavaş yavaş sertleşiyorlar. Ben de ikinciden sonra, onları saklamak için siperimizin mutfağına sızdım, hepsini bir güzel tuza buladım ve sönmüş fırına, sıcak közün altına koydum. Ertesi gün sabahın köründe onları almaya gittim. Ardından ertesi gün yeniden tuzladıktan sonra yine aynı yere koydum. Ve eller kurutulmuş balık gibi bir kıvama gelinceye kadar bu böyle sürüp gitti. Mavi gözlülerin ellerini kuruttum, bizim oralarda uzun süre saklamak istediğimiz balıklara yaptığımız gibi.

Artık yedi elim –sekizdi ama Jean Baptiste'in şakaları yüzünden biri eksik–, yedi elim kendilerine has özelliklerini kaybetti

artık. Hepsi aynı, deve derisi misali koyu renkli ve pürüzsüzler; hiçbirinde sarı, kızıl ya da siyah kıllar yok artık. Tanrı şahit, artık hiçbirinin çili ya da beni yok. Hepsi de koyu kahverengi. Mumyalandılar. Artık kuru etlerinin çürümesinin ihtimali yok. Sıçanlar dışında neredeyse hiç kimse kokularını alamaz. Güvenli bir yerdeler.

Şakacı, matrak arkadaşım Jean-Baptiste benden birini çaldığı için artık sadece yedi elim olduğu geldi aklıma. Bunu yapmasına izin verdim çünkü o ilk kestiğim eldi ve artık çürümeye başlamıştı. Onlara ne yapacağımı henüz bilmiyordum. Gandiol'un balıkçı kadınlarının balıkları kuruttuğu gibi onları kurutma fikri henüz aklıma gelmemişti.

Gandiol'da, nehir ya da deniz balıkları güzelce tuzlandıktan sonra güneşte veya iste kurutulur. Burada gerçek anlamda güneş yok. Hiçbir şeyi kurutmayan soğuk bir güneş var sadece. Çamur, çamur olarak kalıyor. Kan kurumuyor. Üniformalarımız sadece ateşte kuruyor. Ateşi bu yüzden yakıyoruz. Sadece kendimizi ısıtmak için değil, daha ziyade kendimizi kurutmak için.

Ama siperimizdeki ateş çok küçük. "Büyük ateş yakmak yasak," dedi yüzbaşı. "Çünkü ateş dediğin dumansız olmaz," dedi yüzbaşı. Karşıdaki düşmanlar keskin mavi gözleriyle bizim siperden çıkan bir duman gördükleri anda, bu bir sigaranın dumanı bile olsa, en ufak bir duman gördükleri anda toplarını ayarlar ve bizi bombalarlar. Bizim de yaptığımız gibi, karşıdaki düşman rastgele siperimizi bombalar. Saldırısız geçen ateşkes günlerinde bile, bizim de yaptığımız gibi, karşıdaki düşman rastgele yaylım ateşine başlar. Yani, en iyisi düşman topçulara hiç hedef noktası vermemek. En iyisi, Tanrı şahit, bir ateşin mavi dumanıyla konumumuzu ele vermekten kaçınmak! İşte bu yüzden üniformalarımız hiçbir zaman kuru değil, bu yüzden iç çamaşırlarımız, tüm kıyafetlerimiz her zaman nemli. Biz de dumansız küçük ateşler yakmaya çalışıyoruz. Mutfaktaki fırının

borusunu arka tarafa çeviriyoruz. Yani, Tanrı şahit, keskin mavi gözlü düşmandan daha zeki davranmaya çalışıyoruz. İşte bu yüzden elleri kurutabileceğim tek yer mutfaktaki fırındı. Tanrı şahit, hepsini kurtardım, çürümesi bir hayli ilerlemiş ikinci ve üçüncü eli bile.

Başlarda siperdeki arkadaşlarımın hepsi onlara düşman elleri getirmemden gayet memnundu, ellere dokunuyorlardı bile. Üçüncü ele kadar dokunmaya cesaret ettiler. Bazıları eğlencesine üzerlerine bile tükürdü. Toprağın karnına ikinci düşman eliyle döndüğümde arkadaşım Jean-Baptiste eşyalarımı karıştırdı. İlk elimi çaldı ve ona engel olmadım, çürümeye ve sıçanları etrafına toplamaya başlamıştı çünkü. O ilk eli hiç sevmemiştim, güzel değildi. Üzerinde uzun kızıl kıllar vardı ve kötü kesmiştim, henüz tecrübeli olmadığımdan koldan kötü ayırmıştım. Tanrı şahit, o zamanlar palam yeterince iyi bilenmemişti. Bir süre sonra, tecrübe kazandıkça, dördüncüsüyle birlikte elleri düşman kolundan tek seferde kesmeyi başardım, yüzbaşının saldırı emirlerinin öncesinde saatlerce bilediğim palamın keskin ucunun tek bir kuru darbesiyle kesmeyi başardım.

Neyse, arkadaşım Jean-Baptiste hiç sevmediğim ilk eli çalmak için eşyalarımı karıştırdı. Jean-Baptiste siperdeki tek beyaz gerçek arkadaşımdı. Mademba Diop öldüğünde beni teselli etmek için yanıma gelen tek Toubab'tı. Diğerleri omzuma dokundu, Çikolatalar Mademba'nın cesedini arka saflara taşımadan önce dualar ettiler. Çikolata askerler, sonrasında benimle bunun hakkında hiç konuşmadılar çünkü onların gözünde Mademba diğer ölülerden biriydi sadece. Onlar da benim gibi kardeşten de öte arkadaşlarını kaybetmişlerdi. Onlar da içten içe ağlıyordu kaybettikleri arkadaşları için. Mademba Diop'un karnı deşilmiş cesedini sipere getirdiğimde, sadece Jean-Baptiste omzuma dokunmaktan fazlasını yaptı. Yuvarlak kafası ve açık mavi gözleriyle Jean-Baptiste sahip çıktı bana. Çamaşırlarımı yıkamama

ince beli ve küçük elleriyle Jean-Baptiste yardım etti. Jean-Baptiste tütün verdi bana. Ekmeğini Jean-Baptiste paylaştı benimle. Jean-Baptiste güldürdü beni.

Bu yüzden Jean-Baptiste ilk düşman elini benden çalmak için eşyalarımı karıştırdığında ona engel olmadım.

Jean-Baptiste bu kesik elle çok oynadı. Çürümeye başlayan bu düşman eli sayesinde çok eğlendi Jean-Baptiste. Daha benden onu çaldığı sabah, kahvaltıdan sonra, tek tek elimizi sıkmaya başladı, hiçbirimiz henüz ayılamamıştık halbuki. Ve herkesle tek tek tokalaştıktan sonra bildik, anladık ki sıkmamız için uzattığı üniformasında sakladığı kendi eli değil düşmanın kesik eliydi.

Düşman eli Albert'de kalmıştı. Jean-Baptiste'in düşman elini kendi elinde bıraktığını fark ettiğinde çığlık attı Albert. Albert elindeki düşman elini yere atarken çığlıklar atıyordu ve herkes gülmüştü ve herkes, Tanrı şahit, astsubaylar ve yüzbaşı dahil, onunla dalga geçmişti. Jean-Baptiste de bize, "Salaklar ordusu, hepiniz bir düşmanın elini sıktınız, hepiniz askeri mahkemede yargılanmalısınız!" diye bağırmıştı. Hepimiz kahkahalara boğulmuştuk, Jean-Baptiste'in söylediklerini bize çeviren madalyalı büyüğüm İbrahima Seck bile.

XI

Ama, Tanrı şahit, bu ilk kesik el Jean-Baptiste'e hiç uğurlu gelmedi. Jean-Baptiste ile uzun süre arkadaş kalamadık. Sebebi bir zaman sonra birbirimizden hoşlanmamaya başlamamız değil, Jean-Baptiste'in ölmesiydi. Çok, çok fena bir ölümle son buldu hayatı. Düşman elim kaskına asılıyken öldü. Jean-Baptiste gülmeyi, aptalı oynamayı çok severdi. Ama sınırlar vardır, düşmanın mavi gözleri önünde düşman elleriyle oynamak doğru değildir. Jean-Baptiste onları kışkırtmamalıydı, onlara kafa tutmamalıydı. Karşıdaki düşman kin doldu. Arkadaşlarının elini bir süngünün sivri ucunda asılı görmek hoşlarına gitmedi. Siperimizin göklerinde sallanıp durduğunu görmek canlarına tak etti. Tanrı şahit, bir süngünün ucunda arkadaşlarının eli, avazı çıktığı kadar, "Pis Almanlar, pis Almanlar!" diye bağıran Jean-Baptiste'in saçmalıklarından bıktılar. Gören Jean-Baptiste delirdi sanırdı ve ben, bildim, neden olduğunu anladım.

Jean-Baptiste kışkırtıcı birine dönüşmüştü. Jean-Baptiste parfümlü bir mektup aldığından beri düşmanın dürbünlerin ardındaki mavi gözlerini üzerine çekmeye çalışıyordu. Bildim, bu mektubu okurken takındığı yüz ifadesini görünce anladım.

Jean-Baptiste'in yüzü, parfümlü mektubu açmadan önce neşe ve ışık saçıyordu. Parfümlü mektubu okumayı bitirdikten sonra gri olmuştu Jean Baptiste'in yüzü. Işığı gitmişti. Gülümsemesi kalmıştı sadece. Ama artık gülümsemesi bir mutluluk gülümsemesi değildi. Acıklı bir gülümsemeye dönüşmüştü. Ağlama gibi tatsız, sahte bir gülümsemeydi. Jean-Baptiste benim ilk düşman elimi karşıdaki düşmana bayağı hareketler çekmek için kullanıyordu parfümlü mektuptan beri. Siperimizin semalarında, süngüsünün ucuna sabitlediği, ortaparmağı havada düşman elini sallandırarak alay ediyordu onlarla. Ve elindeki tüfeği, düşmanın dürbünündeki mavi gözler ortaparmağı görsün, mesajı alsın diye havaya kaldırıp sallayarak, "Aşağılık Almanlar, siktirin gidin!" diye bağırıyordu.

Yüzbaşı Armand buna bir son vermesini söyledi. Jean-Baptiste'in kışkırtmalarının kimseye bir faydası yoktu. Jean-Baptiste'in siperde ateş yakmasıyla aynı şeydi bu. Hakareti dumanın gücüne sahipti. Nişan alması için düşmana yardımcı olma gücüne. Düşmana kendi yerini göstermekle eşdeğerdi yaptığı. Yüzbaşı ölüm emri vermeden ölmenin âlemi yoktu. Tanrı şahit, ben de yüzbaşı ve diğerleri gibi bildim, anladım ki Jean-Baptiste ölmeye, kendine nişan almaları için mavi gözlü düşmanı kızdırmaya çalışıyordu.

Bu yüzden haykırarak toprağın karnından çıktığımız, yüzbaşının emrini verdiği bir hücumun sabahında, mavi gözlü düşmanlar tarafından ânında makineli tüfekle taranmadık. Mavi gözlü düşmanlar bizi taramadan önce, Jean-Baptiste'i saptayacak kadar, yirmi nefes beklediler. Tanrı şahit, onun yerini saptamak yirmi nefesten az sürmedi. Biliyorum, neden bizi taramak için beklediklerini anladım, hepimiz anladık. Yüzbaşının tabiriyle diş bilemişti mavi gözlü düşmanlar Jean-Baptiste'e. Tanrı şahit, onun, ucunda arkadaşlarının elinin asılı olduğu süngüyü siperimizin semalarında sallandırarak, "Aşağılık Almanlar!" diye bağırdığını duymak canlarına tak etmişti. Karşı taraftaki

düşmanlar, Fransızların bir sonraki hücumunda Jean-Baptiste'i öldürmek için kafa kafaya vermişlerdi. "Şu herifi ibret-i âlem için geberteceğiz," diye sözleşmişlerdi.

Ve bize ne pahasına olursa olsun ölmek istediği izlenimini veren bu Jean-Baptiste salağı işlerini kolaylaştırmak için her şeyi yapmıştı. Düşman elini kaskının önüne asmıştı. Ve el hâlâ çürümeye devam ettiği için, ortaparmak havada, diğerleri katlı olacak şekilde, tüm parmakları beyaz kumaşla tek tek, yüzbaşının da dediği gibi "sarık bağlarcasına" sıkı sıkı sarmıştı. Ve Jean Baptiste iyi de bir iş çıkarmıştı zira kaskının önüne asılı ortaparmağı havada diğer parmakları katlı bu el gayet net bir şekilde görülüyordu. Mavi gözlü düşmanlar ona nişan almakta zorlanmadı. Dürbünleri vardı. Dürbünlerinden ufak tefek bir askerin kaskının tepesindeki beyaz lekeyi gördüler. Bu onların beş nefesi kadar sürmüş olmalıydı. Dürbünlerini o yöne ayarladılar ve bu küçük beyaz lekenin onlara hareket çektiğini gördüler. Solunan beş nefes daha. Ama atışı ayarlamaları, o kısmı daha uzun sürmüş olmalı, en az on ağır nefes, zira arkadaşlarının eli aracılığıyla onlarla dalga geçen Jean-Baptiste'e karşı kinle dolmuşlardı. Ama artık hazırdılar. Ve karşı taraftaki düşmanlar onu namlularının vizöründe yakalar yakalamaz, yüzbaşının düdüğünden yirmi nefes sonra, çok mutlu olmuş olmalılar. Dürbünlerinden Jean-Baptiste'in kafasının uçtuğunu gördüklerinde de çok, çok mutlu olmuş olmalılar hatta. Kafası, kaskı ve oraya astığı düşman eli; hepsi tuzla buz bir halde. Suçlunun kafasında tuzla buz olmuş utançlarını görmek, onları, mavi gözlü düşmanları sevindirmiş olmalı. Tanrı şahit, bu güzel atışı yapana tütün ikram etmişlerdir. Saldırımız biter bitmez, omzunu sıvazlamış ve ona içecek bir şeyler ikram etmişlerdir. Bu usta nişancı atışı için onu alkışlamışlardır. Onun şerefine bir şarkı bile yazmışlardır belki.

Tanrı şahit, Jean-Baptiste'in öldüğü o çatışmanın gecesinde, karşı taraftaki düşmanlardan birinin içini dışarı çıkarıp, yüz-

başının tabiriyle sahipsiz toprağa koyduktan sonra dördüncü eli kestiğimin gecesinde, siperlerinden coşkuyla söylediklerini duyduğum o şarkı onun şerefineydi belki de.

XII

Mavi gözlü düşmanların şarkı söylediğini çok net duydum çünkü o gece siperlerinin çok yakınındaydım. Tanrı şahit, onlar beni görmeden evlerinin dibine kadar sürünmeyi başardım ve içlerinden birini yakalamak için şarkılarını bitirmelerini bekledim. Sessizliğin çökmesini, rahatlamalarını bekledim ve birini şoku hafifleten, gürültüyü hafifleten şiddetli bir dinginlikle, küçücük bir bebeği annesinin karnından ayırırcasına diğerlerinden ayırdım. Bu yöntemle, ilk ve son defa, doğrudan siperlerinden birini aldım. Bu yönteme başvurdum çünkü Jean-Baptiste'i öldüren usta nişancıyı yakalamayı umuyordum. Tanrı şahit, parfümlü bir mektup yüzünden ölmek isteyen arkadaşım Jean-Baptiste'in öcünü almak adına, çok fazla risk aldım o gece.

Siperlerinin yakınına ulaşmak için saatlerce dikenli tellerin altından sürünerek ilerledim. Beni göremesinler diye kendimi çamura buladım. Jean-Baptiste'in kafasını uçuran mermiden hemen sonra kendimi yere attım ve çamurda saatlerce süründüm. Kocaman bir kadının, dünya büyüklüğünde bir kadının cinsel organı gibi açık düşman siperine yaklaştığımda, Yüzbaşı

Armand saldırının bitiş düdüğünü çalalı çok olmuştu. Ben de düşman toprağının iyice kıyısına yaklaştım ve bekledim, bekledim. Uzunca bir süre erkek şarkıları, asker şarkıları söylediler yıldızların altında. Bekledim, uyumalarını bekledim. Biri hariç. Sigara içmek için siperin çeperine yaslanan biri hariç. Savaşta sigara içmemelisiniz, yeriniz saptanır. Tütününün dumanı yüzünden, siperinin göklerine yükselen mavi duman sayesinde belirledim yerini.

Tanrı şahit, çok büyük bir risk aldım. Solumda, birkaç adım ötede siyah gökyüzüne yükselen dumanı görür görmez, siper boyunca bir yılan misali süründüm. Baştan aşağıya çamura bulanmıştım. Üzerinde süründüğü toprağın rengini alan kara mamba yılanı gibiydim. Görünmezdim ve süründüm, süründüm, düşman asker tarafından siyah havaya üflenen mavi dumanın en yakınına varabilmek için mümkün olan en hızlı şekilde süründüm. Gerçekten büyük bir risk almıştım ve bu yüzden de o gece yaptığımı, savaşta ölmek isteyen beyaz arkadaşım için yaptığımı, sadece bir kez yaptım.

Siperde olanlardan bihaber, hiçbir şey görmeden, kollarımı ve başımı rastgele düşman siperine soktum. Altımda sigara içen mavi gözlü düşmanı yakalamak için vücudumun üst kısmını ne var ne yok görmeden sipere sokuverdim. Tanrı şahit, şansım yaver gitti, siperin o noktasının üstü açıktı. Şansım yaver gitti, siperinin göğüne mavi duman üfleyen düşman asker tek başınaydı. Şansım yaver gitti de bağırmasına fırsat vermeden elimle ağzını kapatabildim. Tanrı şahit, dördüncü ganimetimin sahibi on beş, on altı yaşlarındaki bir çocuk misali küçük ve hafif olduğu için şanslıydım. El koleksiyonumun en küçük parçasını o verdi bana. O gece arkadaşları, mavi gözlü küçük askerin yoldaşları tarafından yakalanmadığım için şanslıydım. Hepsi uykuda olmalıydı, baş nişancı tarafından ilk önce Jean-Baptiste'in öldürüldüğü çatışma hepsini halsiz düşürmüş olmalıydı.

Jean-Baptiste'in kafasının düşüşünün ardından, nefes almak için bile duraksamadan öfkeyle mermi yağdırmışlardı. O gün bizden birçok arkadaş öldü. Ama ben koşmayı, ateş etmeyi, yüzüstü yere atlamayı ve dikenli tellerin altından sürünmeyi başardım. Koşarken ateş etmeyi, yüzüstü yere atlamayı ve yüzbaşının tabiriyle sahipsiz toprakta sürünmeyi başardım.

Tanrı şahit, karşı taraftaki düşmanların hepsi yorgundu. Şarkı söyledikten sonra gardlarını indirdiler o gece. Küçük düşman asker o gece neden yorgun değildi bilmiyorum. Savaş arkadaşları uyumaya gitmişken o neden sigara içmeye gitmişti? Tanrı şahit, bana bir başkasını değil de onu yakalatan kaderdi. Yukarıda, gecenin ortasında düşman siperinin sıcak çukurundan almaya gideceğim kişinin o olduğu yazılıydı. Artık biliyorum, gökyüzünün yazılarına dair hiçbir şeyin basit olmadığını anladım. Biliyorum, anladım ama bunu kimseye anlatmayacağım çünkü Mademba Diop öldüğünden beri sadece kendim için ne istersem onu düşünüyorum. Gökyüzünde yazılı her şeyin, insanın burada yazdıklarının sadece bir kopyası olduğunu anladığıma inanıyorum. Tanrı şahit, Tanrı'nın bizim için hep geç kaldığına inanıyorum. Sadece hasar tespiti yapabiliyor. Düşman siperinin sıcak çukurundan yakaladığım kişinin mavi gözlü küçük asker olmasını istememiştir.

Koleksiyonumun dördüncü elinin sahibinin bir kötülük yapmadığını düşünüyorum. Bağırsaklarını çıkarıp yüzbaşının tabiriyle sahipsiz toprağa koyduğumda mavi gözlerinden okudum bunu. İyi bir çocuk, iyi bir evlattı, henüz bir kadını tanımayacak kadar gençti ama kesinlikle iyi bir koca da olacaktı, gözlerinde gördüm. Ama işte, mutsuzluk ve ölümün masuma denk gelmesi gibi, benim de ona denk gelmem gerekmişti. Savaş budur: Tanrı insanların müziğini dinlemeye geç kaldığında, kaderin düğüm olmuş çok fazla sayıdaki ipini aynı anda çözmeyi başaramadığında yaşanandır. Tanrı şahit, bundan onu sorumlu tutamayız.

Savaşta benim siyah elimle ölmesini sağlayarak küçük askerin ailesini cezalandırmak istemediğini kim bilebilir? Büyükanne ve büyükbabasına acı çektirmek istememişti belki, çünkü onları cezalandırmaya vakti yoktu kendi çocuklarına çektirdikleri için, kim bilebilir? Kim bilebilir? Tanrı şahit, belki de Tanrı küçük düşman askerin ailesine ceza vermekte geç kalmıştır. Tanrı'nın, onlara torunları ya da oğulları aracılığıyla ağır bir ceza verdiğini bilecek tek kişi benim. Çünkü o hâlâ hayattayken, içini dışına küçük bir yığın halinde çıkarıp yanı başına koyduğumda, diğerleri gibi acı çekti küçük düşman asker de. Ama gerçekten ona hemen, ânında acıdım. Anne babasının ya da büyükanne ve büyükbabasının hak ettiği cezayı hafiflettim. Onu öldürmeden önce, gözleri yaşla dolu bir halde bana yalvarmasına sadece bir kez izin verdim. Benim kardeşten de ötem Mademba Diop'un karnını oyan o olamazdı. Tek bir atışla arkadaşım Jean-Baptiste'in, parfümlü bir mektupla umutsuzluğa düşen şaklabanın kafasını tuzla buz eden de o olamazdı.

Sıcak sipere önce kafamı sokarak, gergin kollarımla onu yakalayıp yakalayamayacağımdan bihaber atıldığımda mavi gözlü küçük düşman asker nöbetteydi belki de. Omzuna asılı silahıyla birlikte aldım onu. Nöbetteki bir asker sigara içmemeli. En kara gecenin ortasında küçük mavi duman görülür. Onu, dördüncü ganimetimi, dördüncü elimi taşıyanı, mavi gözlü küçük askerimi böyle yakaladım. Ama Tanrı şahit, sahipsiz toprakta acıdım ona. Gözyaşlarıyla dolu gözlerindeki ilk yakarışta bitirdim işini. Onu nöbete Tanrı koymuştu.

Bizim sipere dördüncü küçük elimle ve o elin temizlediği, yağladığı, doldurduğu, boşalttığı tüfekle dönüşümün ardından beyaz ya da siyah asker arkadaşlarım ölümden kaçar gibi uzak durdular benden. Fare avı sonrası yuvasına dönen kara mamba misali sürünerek evimize döndüğümde kimse bana dokunmaya cüret etmedi. Kimse beni gördüğüne sevinmedi. İlk elin şu Je-

an-Baptiste delisine uğursuzluk getirdiğini ve bu uğursuzluğun bana dokunana, hatta bakana geçeceğini düşünüyor olmalıydılar. Ayrıca beni sağ salim gördüğü için diğerlerini de neşelendirmeye çalışan Jean-Baptiste burada değildi artık maalesef. Her şeyin iki yüzü vardır: bir iyi yüzü, bir kötü yüzü. Jean-Baptiste, hâlâ hayattayken, diğerlerine ganimetlerimin iyi yüzünü gösteriyordu. "Bak, işte yanında yeni bir el ve onu tutan silahla arkadaşımız Alfa. Neşelenelim, dostlar, bize atılacak Alman mermileri azaldı demektir bu! Daha az Alman eli, daha az Alman mermisi. Alfa'nın şerefine!" Diğer askerler, siyah ya da beyaz, Çikolata ya da Toubab, göğe bakan siperimize getirdiğim ganimetler için beni kutlamaya alışkındı o zamanlar. Üçüncü ele kadar hepsi beni alkışladı. Cesurdum, yüzbaşının da birçok kez söylediği gibi doğal bir afettim. Tanrı şahit, bana yemem için güzel lokmalar verirlerdi, yıkanmama yardım ederlerdi, özellikle de beni seven Jean-Baptiste. Ama Jean-Baptiste'in öldüğü günün gecesinde, av sonrası toprağın altındaki yuvasına ustaca sokulan bir kara mamba misali siperimize döndüğüm andan itibaren, ölümden kaçar gibi kaçtılar benden. Suçlarımın kötü yüzü iyi yüzüne üstün geldi. Çikolata askerler benim büyücü bir asker olduğumu, bir *dëmm*, ruh yiyici olduğumu fısıldamaya başladılar ve Toubab askerler de onlara inanmaya başladı. Tanrı şahit, her şey zıddı ile kaimdir. Üçüncü ele kadar bir savaş kahramanıydım, dördüncü elle tehlikeli bir deliye, kan döken bir vahşiye dönüştüm. Tanrı şahit, her şey böyledir, dünya böyledir: Her şeyin iki yüzü vardır.

XIII

Benim salak olduğumu düşündüler ama değilim. Yüzbaşı ve Croix de Guerre'li Çikolata büyüğüm Piyade Eri İbrahima Seck, yedi elimi beni tuzağa düşürmek için istediler. Tanrı şahit, beni hapse attırmak için vahşiliğime kanıt istiyorlardı ama onlara yedi elimi nereye sakladığımı asla söylemedim. Onları bulamayacaklardı. Kurutulmuş olarak hangi karanlık köşede kumaşa sarılı saklandıklarını tahmin edemezlerdi. Tanrı şahit, bu yedi kanıt olmadan, beni bir süreliğine dinlenmek için arka saflara göndermekten başka seçenekleri kalmayacaktı. Tanrı şahit, dinlenmeden döndükten sonra mavi gözlü askerlerin beni öldürmesini ummaktan başka seçenekleri kalmayacaktı sessiz sedasız bir şekilde benden kurtulabilmek için. Savaşta kendi askerlerinizden biriyle sorun yaşadığınızda, onu düşmana öldürtürsünüz. En kolayı budur.

Beşinci ve altıncı elimin arasında geçen sürede, Yüzbaşı Armand hücum düdüğünü çaldı ve Toubab askerler onun emrine uymak istemediler. Şöyle deyiverdiler bir gün: "Hayır, yetti!" Hatta, "Karşıdaki düşmana siperden çıkışımızı duyurmak için istediğiniz kadar düdük çalabilirsiniz, artık çıkmayacağız. Sizin

düdüğünüzle ölmeyi reddediyoruz!" dediler Yüzbaşı Armand'a. Yüzbaşı da şöyle cevap verdi: "Ah, öyle mi, artık itaat etmeyeceksiniz yani?" Toubab askerler birden, "Hayır, sizin ölüm emrinize itaat etmek istemiyoruz artık!" dedi. Yüzbaşı bundan böyle emirlerine itaat etmek istemediklerinden emin olunca ve artık ona karşı çıkan sadece yedi asker kaldığını, ilk baştaki gibi elli asker olmadığını anlayınca, bu yedi suçluyu ortamıza getirdi ve bize, "Ellerini arkalarında bağlayın!" diye emir verdi. Elleri arkalarında bağlanır bağlanmaz, yüzbaşı şöyle bağırdı onlara: "Hepiniz korkaksınız, Fransa'nın yüz karasısınız! Vatanınız için ölmekten korkuyorsunuz ama yine de bugün öleceksiniz!"

Yüzbaşının bize yaptırdığı çok, çok çirkindi. Tanrı şahit, asker arkadaşlarımıza düşman muamelesi yapacağımız aklımızın ucundan geçmezdi. Yüzbaşı onlara dolu tüfeklerimizle nişan almamızı ve son emrine uymamaları halinde onları öldürmemizi emretti. Siperin bir ucundaydık, savaş göğüne açılan ucunda ve yüzbaşıya ihanet eden arkadaşlar diğer uçtaydı, bizden birkaç adım uzakta. Hain arkadaşların sırtları bize dönüktü, yüzleri küçük basamaklara bakıyordu. Yedi küçük basamak. Karşıdaki düşmana saldırmak üzere siperden çıkmak için oyduğumuz küçük basamaklar. Sonrasında, herkes yerini aldığında, yüzbaşı bağırdı: "Fransa'ya ihanet ettiniz! Ama son emrime uyanlar şehit madalyası alacak. Diğerleri, onların ailelerine oğullarının asker kaçağı olduğu, düşmana satılmış hainler olduğu yazılacak. Hainler asker aylığı alamaz. Karıları, aileleri hiçbir şey alamaz!" Ve sonra yüzbaşı, arkadaşlarımız siperden fırlasın ve karşıdaki düşman tarafından öldürülsün diye hücum düdüğünü çaldı.

Tanrı şahit, daha önce hiç böylesine çirkin bir şey görmemiştim. Daha yüzbaşı hücum düdüğünü çalmadan, yedi arkadaşımızdan bazılarının dişleri takırdıyor, bazıları altına işiyordu. Yüzbaşı düdüğü çaldığında, korkunçtu. Bu kadar korkunç bir an olmasa neredeyse gülecektik. Elleri arkalarında bağlı olduğun-

dan, hain arkadaşlarımız hücum basamaklarının altı ya da yedisini çıkmakta zorlandı. Sendeliyor, kayıyor, mavi gözlü düşmanlar yüzbaşının onlara av sunduğunu anlamakta geç kalmamıştır korkusuyla haykırarak dizlerinin üzerine düşüyorlardı. Tanrı şahit, arkadaşım Jean-Baptiste'i öldüren usta nişancı ona sunulan armağanları görür görmez, hedeflerini ıskalayan üç küçük sinsi mermi yolladı. Ama dördüncüsü daha yeni siperden çıkan bir hain arkadaşta, karısı ve çocukları için cesaret gösteren ve vücudu bize siyah kan sıçratmak üzere parçalanan hain arkadaşta infilak etti. Tanrı şahit, ben zaten alışkındım, ama siyah ya da beyaz asker arkadaşlarım buna alışkın değildi. Ve hepimiz çok ağladık, en çok da sıraları geldiğinde öldürülmek üzere tek tek siperden çıkmaya mahkûm edilmiş, yüzbaşının dediği gibi çıkmazlarsa şehit madalyası alamayacak hain arkadaşlarımız ağladı. Anne babalarına aylık yoktu, ne karılarına ne çocuklarına aylık vardı.

Tanrı şahit, hain arkadaşların elebaşı cesur davrandı. Hain arkadaşların elebaşının adı Alphonse'du. Tanrı şahit, Alphonse gerçek bir savaşçıydı. Gerçek bir savaşçı ölmekten korkmaz. Alphonse bir sakat gibi sendeleyerek ve "Artık neden ölmem gerektiğini biliyorum! Nedenini biliyorum. Aylığın için ölüyorum, Odette! Seni seviyorum, Ode..." diye bağırarak çıktı siperden. Ve sonra beşinci küçük mermi, tıpkı Jean-Baptiste'e yaptığı gibi, onun da kafasını uçurdu, karşıdaki usta nişancı hedefini tutturmaya başlamıştı çünkü. Bizim ve elebaşı hain Alphonse gibi ölmek zorunda oldukları için dehşetle haykıran diğer hain arkadaşların üzerimize beyin parçacıkları yağdı. Tanrı şahit, hain arkadaşların elebaşının ölümüne hepimiz ağladık. Alphonse'un bağırarak söylediklerini bize çeviren, madalyalı Çikolata piyade eri büyüğüm İbrahima Seck idi. Odette böyle bir kocası olduğu için şanslıydı. Alphonse, önemli biriydi.

Ama Alphonse'tan sonra geriye beş kişi kalıyordu. Hain arkadaşların elebaşından sonra ölmesi gereken beş kişi daha vardı.

Aralarından biri ağlayarak ve bağırarak bize döndü: "Merhamet! Merhamet! Çocuklar... çocuklar... merhamet..." Bu hain arkadaş, yüzbaşının Croix de Guerre'ini, savaş sonrası alacağı aylığı umursamayan arkadaş, Albert'di. O ailesini, karısını, çocuklarını düşünmüyordu. Belki de bir ailesi yoktu. Yüzbaşı, "Ateş!" dedi ve ateş ettik. Dört kişi kalmıştı. Geçici bir süreliğine hayatta kalan dört hain arkadaş. Bu dört hain arkadaş aileleri için cesur davrandı. Bu dört hain arkadaş, kafası kesik ama hâlâ güç bela koşuşan tavuklar gibi sendeleyerek tek tek çıktılar siperden. Ama karşı taraftaki düşmanlardan usta nişancı olanı, geçen otuz nefes süresi boyunca küçük mermilerini ziyan etmekten sıkılmışa benziyordu. Otuz nefes süresi boyunca dürbününden ona gönderilen kurbanları görmeyi bekliyor gibiydi. Daha şimdiden ıskaladığı üç atışın ardından iki atışı isabet ettirmişti. Beş küçük mermi yeterdi. Yüzbaşının da dediği gibi, savaşta ağır mühimmatı düşmanın güzel mavi gözleri hatırına ziyan etmemek gerekirdi. Ve son dört hain arkadaş, son haykırışları boğazlarında takılı kalmış bir şekilde, avam makineli tüfek atışlarıyla öldüler.

Tanrı şahit, yüzbaşının emriyle öldürülen bu yedi hain arkadaşın ardından bir daha hiç isyan çıkmadı. Bir daha ayaklanma olmadı. Tanrı şahit, biliyorum, anladım ki yüzbaşı iznimden dönüşte beni düşmanlara öldürtmek istese bunu başarırdı. Biliyorum, anladım ki ölmemi istese, istediğini elde ederdi.

Ama yüzbaşının bunu bildiğimi bilmemesi gerekiyordu. Tanrı şahit, kesik ellerin nerede olduğunu söylememem gerekiyordu. Ben de bana Croix de Guerre'li Çikolata büyüğüm İbrahima Seck'in sesi aracılığıyla düşmanların kesik ellerinin nerede olduğunu soran yüzbaşıya bunu bilmediğimi, onları kaybettiğimi, belki de hain askerlerden birinin hepimizi zan altında bırakmak adına onları çaldığını söyledim. "Neyse, neyse," diye cevapladı yüzbaşı, "eller neredeyse orada kalsın. Eller ortaya çıkmasın. İyi, iyi... Yine de yorgun olmalısın. Savaşma tekniğin biraz

fazla vahşi. Ben sana hiçbir zaman düşmanların elini kes emri vermedim! Yönetmeliğe uygun değil. Ama görmezden geliyorum çünkü sen Croix de Guerre sahibisin. Ateş hattına girmek ne demek, bir Çikolataya göre, çok iyi anladın. Bir ay boyunca arka saflarda dinleneceksin ve savaşmaya hazır halde yeniden aramıza döneceksin. Döndüğünde artık düşmanların bir yerini kesmeyeceğine söz vermen gerekiyor, anlaşıldı mı? Onları öldürmekle yetinmeli, bir yerlerini kesmemelisin. Savaş kuralları buna izin vermez. Anlaşıldı mı? Yarın yola çıkıyorsun."

İbrahima Seck, Croix de Guerre'li Çikolata büyüğüm, yüzbaşının söylediklerini benim için her cümleye "Yüzbaşı Armand dedi ki..." diye başlayarak çevirmese hiçbir şey anlayamazdım. Yüzbaşının konuşması boyunca yaklaşık yirmi, büyüğüm İbrahima Seck'in konuşması boyunca ise sadece on iki nefes saydım. Demek ki Croix de Guerre'li Çikolatanın yüzbaşının konuşmasında çevirmediği bir şeyler vardı.

Yüzbaşı Armand daimi bir öfkeyle dolu siyah gözleri olan, ufak tefek bir adamdı. Siyah gözleri savaş dışındaki her şeye karşı nefret doluydu. Yüzbaşıya göre hayat demek, savaş demekti. Yüzbaşı, kaprisli bir kadını sever gibi seviyordu savaşı. Yüzbaşı savaşın tüm kaprislerine karşılık veriyordu. Onu hediyelere boğuyor, sayamadığı asker hayatlarıyla ödüllendiriyordu. Yüzbaşı bir ruh yiyiciydi. Biliyorum, anladım ki Yüzbaşı Armand hayatta kalmak için karısına, savaşa ihtiyaç duyan bir *dëmm* idi, tıpkı karısının da kendisine bakması için bir kocaya ihtiyaç duyduğu gibi.

Biliyorum, anladım ki Yüzbaşı Armand savaşla sevişmeye devam edebilmek için elinden geleni ardına koymayacaktı. Anladım ki savaşla yaşadığı aşk ilişkisini berbat edebilecek tehlikeli bir rakip olarak görüyordu beni. Tanrı şahit, yüzbaşı artık beni istemiyordu. Bildim, döndüğümde başka bir yere gönderilebileceğimi anladım. Tanrı şahit, öyleyse ellerimi sakladığım yerden almam gerekirdi. Ama bildim, yine anladım ki yüzbaşının yap-

mamı istediği de tam olarak buydu. Beni takip ettirecek, hatta belki bunun için Croix de Guerre'li Çikolata büyüğüm İbrahima Seck'i kullanacaktı. Tanrı şahit, yedi elimi kanıt olarak kullanmak için istiyordu ve kendi hatalarını örtbas etmek, savaşla sevişmeye devam etmek için kurşuna dizdirecekti beni. Ben gitmeden çantalarımı karıştırtacaktı. Jean-Baptiste'in dediği gibi, beni suçüstü yakalamak istiyordu. Ama aptal değilim. Tanrı şahit, bildim, ne yapmam gerektiğini anladım.

XIV

İyiyim, arka safta keyfim yerinde. Olduğum yerde, kendi kendime neredeyse hiçbir şey yapmıyorum artık. Uyuyorum, yiyorum, benimle bembeyaz giyinmiş güzel genç kadınlar ilgileniyor ve hepsi bu. Patlamaların, taramalı tüfeklerin, karşı taraftaki düşmanın yolladığı küçük katil mermilerin gürültüsü yok burada.

Buraya, arka safa yalnız gelmedim. Yedi düşman elimle birlikte geldim. Yüzbaşının burnunun dibinden geçirdim onları. Burnunun dibinden, Jean-Baptiste'in deyimiyle. Tanrı şahit, asker bavulumun dibine güç bela sakladım onları. Paketlenmiş, beyaz kumaş şeritleriyle özenle sarılmış olmalarına rağmen her birini tanıyorum. Gidişime yakın yüzbaşının eşyalarımı karıştırmalarını emrettiği savaş arkadaşlarım, siyah ve beyaz askerler bavulumu açmaya cüret edemediler. Tanrı şahit, korktular. Korkmalarına yardımcı oldum. Bavulun kapanma yerine, iple bir muska astım. Tanrı şahit, şu yaşlı adamın, babamın beni savaşa uğurlarken verdiği kırmızı deriden güzel bir muskayla. Kırmızı deriden güzel muskanın üzerine de eşyalarımı karıştıran casusları korkutacak bir şey çizdim. Siyah ya da beyaz,

Çikolata ya da Toubab. Büyük bir özenle çizdim, Tanrı şahit. Gaz lambasının yağına karışmış küle bulanmış küçük, çok sivri bir fare kemiğiyle yaptım çizimi kırmızı deriden muskanın üzerine; bilekten kesik, simsiyah, küçük bir el çizdim. Ounk dediğimiz yarı saydam, pembe kertenkelenin parmaklarına benzeyen, beş küçük parmağı iyice ayrık ve uçları şişkin, küçücük, gerçekten küçücük bir el. Ounk'un pembe ve alacakaranlıkta bile vücudunun içini, bağırsaklarını gösteren incecik bir derisi vardır. Ounk tehlikelidir, zehir işer.

Tanrı şahit, çizdiğim el etkili oldu. Bavulumun kapanma yerine muskayı astığım andan itibaren, başka bir yere saklamak durumunda kalmadığım yedi elimi bulmaları için yüzbaşımın bavulumu açma emri verdiği askerler yalan söylemek durumunda kalmış olmalılar. Yedi elimi her yerde aradıklarına yemin bile etmişlerdir. Ama kesin olan, beyaz ya da siyah, hiçbirinin bir muskayla mühürlenmiş bavuluma dokunmaya cüret edemediği. Dördüncü elden bu yana bana bakmaya cüret edemeyen askerler nasıl olacaktı da kan kırmızısı, üzerinde Ounk'unkiler gibi uçları şişkin parmakları, küçük siyah kesik bir el dövmesi olan bir muskanın mühürlediği çantamı açmaya cesaret edeceklerdi? O gün bir *dëmm* yerine konmaktan, bir ruh yiyici gibi görülmekten memnun olmuştum. Croix de Guerre'li Çikolata büyüğüm İbrahima Seck eşyalarımı aramaya gelip gizemli kilidimi görünce bayılacak gibi olmuştur. Ona baktığı için bile kızmıştır kendine. Gizemli kilidimi gören herkes, Tanrı şahit, fazla meraklı oldukları için kendilerine kızmışlardır. Tüm bu meraklı ödlekler aklıma geldikçe, kafamın içinde kahkahalarla gülmekten alamıyorum kendimi.

İnsanların önünde kafamın içinde güldüğüm gibi gülmüyorum. Yaşlı babam bana hep şöyle demiştir: "Sadece çocuklar ve deliler sebepsiz yere gülerler." Artık bir çocuk değilim. Tanrı

şahit, savaş beni birden büyüttü, özellikle de kardeşten de ötem Mademba Diop'un ölümünden sonra. Ama onun ölümüne rağmen hâlâ gülüyorum. Jean-Baptiste'in ölümüne rağmen, hâlâ gülüyorum kafamda. Diğerlerine göre sadece gülümseyen biriyim, yalnızca gülümsememe izin veriyorum. Tanrı şahit, tıpkı esneme gibi, gülümseme de gülümsemeyi doğurur. İnsanlara gülümsüyorum, onlar da karşılığında bana gülümsüyorlar. Ben onlara gülümsediğimde kafamda yankılanan kahkahaları duyamıyorlar. Neyse ki, yoksa beni azgın bir deli sanırlardı. Aynı şey kesik eller için de geçerliydi. Sahiplerine neler çektirdiğimi hiç anlatmadılar, yüzbaşının tabiriyle sahipsiz toprağın soğuğunda üzerlerinden duman çıkan bağırsakları anlatmadılar. Kesik eller, mavi gözlü sekiz askerin karnını nasıl deştiğimi anlatmadı. Tanrı şahit, kimse bana ellerimi nasıl edindiğim konusunda soru sormadı. Mavi gözlü usta nişancının yolladığı kötücül küçük bir mermiyle başından vurularak ölen Jean-Baptiste bile. Bana kalan yedi el de gülümseyişim gibi, düşmanların gizlice kahkaha atmama neden olan deşilmiş karınlarını bir gösterip bir saklıyorlar.

Gülme gülmeyi, gülümseme gülümsemeyi doğuruyor. Arka saftaki dinlenme merkezimde devamlı gülümsediğimden, herkes de bana gülümsüyor. Tanrı şahit, gecenin ortasında kafalarında saldırı düdüğü ve savaşın büyük gürültüsünün yankılandığı Çikolata ya da Toubab asker arkadaşlarım bile, onlar bile beni gülümserken gördükleri anda gülümsüyorlar bana. Kendilerine engel olamazlar zaten, Tanrı şahit, onlardan daha güçlü bir dürtü bu.

Hep üzgün görünen, ince uzun bir adam olan Doktor François da ne zaman karşılaşsak gülümsüyor bana. Yüzbaşının doğal bir afet olduğumu söylemesi gibi, Doktor François da gözleriyle güzel bir yüzüm olduğunu söylüyor. Tanrı şahit, Doktor François beni seviyor. Diğer herkese gülümsemek konusunda

tutumlu davranırken, o gülümsemesini benden hiç sakınmıyor. Bunların hepsi gülümseme gülümsemeyi doğurduğundan.

Ama Tanrı şahit, müebbet gülümsememle elde ettiğim ve en çok hoşuma giden gülümseme, doktorun beyaz kıyafetler içindeki birçok kızından birinin, Matmazel François'nın gülümsemesi. Tanrı şahit, Matmazel François beni seviyor. Tanrı şahit, Matmazel François babasıyla hemfikir ama bunu bilmiyor. O da bana güzel bir yüzüm olduğunu söyledi gözleriyle. Ama sonrasında vücudumun orta kısmına öyle bir baktı ki yüzümden başka bir şey düşündüğünü anladım. Biliyorum, anladım, benimle sevişmek istediğini tahmin ettim. Biliyorum, anladım, beni çırılçıplak görmeyi arzuladığını tahmin ettim. Bakışlarından anladım bunu, nehrin yakınlarındaki küçük bir abanoz ormanında, savaş için yola çıkmamdan birkaç saat önce kendini bana bırakan Fary Thiam'ın bakışlarına benzeyen bakışlarından.

Fary Thiam elimi tuttu, önce gözlerime ve ardından, usulca, daha aşağılara baktı. Sonra, Fary yanında olduğumuz arkadaş grubundan uzaklaştı. Ben de o gittikten kısa bir süre sonra, herkesle vedalaşıp nehre doğru yol alan Fary'yi uzaktan takip ettim. Tanrıça Mame Coumba Bang yüzünden Gandiol'da insanlar gece vakti nehir kıyısında dolaşmayı sevmez. Biz de nehir tanrıçasına duyulan korku sayesinde kimseyle karşılaşmadık. Fary ve ben korkmayacak kadar çok arzuluyorduk sevişmeyi.

Tanrı şahit, Fary bir kez bile arkasına bakmadı. Aşağıda kalan nehrin yakınlarındaki küçük bir abanoz ormanına yöneldi. Orada gözden kayboldu ve ben de onu takip ettim. Onu yakaladığımda, Fary'nin sırtını bir ağaca yasladığını tahmin ettim. Yüzü bana dönük, ayakta beni bekliyordu. Dolunay vardı ama abanoz ağaçları ay ışığında gölge oluşturacak kadar yakındı birbirlerine. Fary'nin sırtını bir ağaca dayadığını tahmin edebiliyordum, ama

Tanrı şahit, yüzünü bile seçemiyordum. Fary beni kendine çekti ve çıplaklığını hissettim. Fary Thiam aynı anda nehrin hem buhuru hem yeşil suyu kokuyordu. Fary beni soydu ve buna engel olmadım. Fary beni yere çekti ve ben de üzerine uzandım. Fary'den önce kadınları bilmezdim, Fary benden önce erkekleri bilmezdi. Nasıl olduğunu bilmeksizin Fary'nin vücuduna girdim. Tanrı şahit, Fary'nin vücudunun içi inanılmaz derecede yumuşak, sıcak ve nemliydi. Uzunca bir süre hiç hareket etmeden durdum, titriyordum Fary'nin içinde. Sonra birden altımda kalçalarını oynatmaya başladı, önce usul usul, ardından git gide hızlanarak. Fary'nin içinde olmasam, kesin çok gülerdim, çok komik görünüyor olmalıydık çünkü ben de leğen kemiğimi her yöne sallamaya başlamıştım ve her bir hareketim Fary Thiam'ın leğen kemiğinin hareketiyle karşılık buluyordu. Fary inleyerek leğen kemiğini hareket ettiriyor ve ben de inleyerek ona karşılık veriyordum. Tanrı şahit, bu kadar güzel olmasaydı, birbirimize karşı böyle debelenmemizi görmek için bir an dursaydım, çok gülerdim. Ama gülemezdim, Fary Thiam'ın içindeyken tek yapabildiğim şey zevkten inlemekti. Vücudunuzun orta kısmını her yönde böyle salladığınızda olan neyse, bu sefer de oldu. Fary'nin içindeyken geldim ve o sırada ağladım. Çok güçlüydü ve elimle yaptığımdan çok daha iyiydi. Sonunda Fary Thiam da ağladı. Neyse ki kimse bizi duymadı.

Fary ve ben ayağa kalktığımızda, ayakta zar zor duruyorduk. Abanoz korusunda bakışlarını seçemiyordum. Dolunay vardı, devasaydı, nehrin yeşil sularından yansıyan küçük bir güneş misali sarıydı. Etrafındaki yıldızları söndürüyordu ama abanozlar bizi parlaklığından koruyordu. Fary Thiam üstünü giydi ve küçük bir çocuğa yardım eder gibi benim giyinmeme yardım etti. Fary beni yanağımdan öptü ve ardına bakmadan Gandiol yönünde uzaklaşmaya başladı. Bense ayın nehrin üstüne ışık

saçmasını izlemek için orada kaldım. Hiçbir şey düşünmeden, alev alev yanan nehri izlemek için kaldım uzunca bir süre. Tanrı şahit, savaşa gitmeden önce Fary Thiam'ı son görüşümdü bu.

XV

Doktor François'nın bembeyaz giyinen kızlarından Matmazel François, Fary Thiam'ın alevler içindeki nehrin yakınında sevişmemizi istediği gece bana baktığı gibi baktı. Fary gibi çok güzel bir genç kız olan Matmazel François'ya gülümsedim, onun da gözleri maviydi. Matmazel François ilk gülümsememe karşılık verdi ve bakışları vücudumun ortasına yöneldi. Matmazel François, babası Doktor François gibi değildi. Tanrı şahit, hayat doluydu o. Matmazel François, mavi gözleriyle beni baştan aşağı güzel bulduğunu söyledi.

Ama Mademba Diop, benim kardeşten de ötem hâlâ hayatta olsaydı, bana, "Hayır, yalan söylüyorsun, sana güzel olduğunu söylemedi. Matmazel François seni arzuladığını söylemedi! Yalan söylüyorsun, bu doğru değil, sen Fransızca bilmezsin!" derdi. Ama Matmazel François'nın gözlerinin dilini anlamam için Fransızca bilmeye ihtiyacım yok. Tanrı şahit, güzel olduğumu biliyorum, tüm gözler söylüyor bunu. Mavi ve siyah gözler, erkeklerin ve kadınların gözleri. Fary Thiam'ın gözleri söyledi bunu bana, tıpkı yaşları ne olursa olsun Gandiol'un tüm kadın-

larının gözlerinin söylediği gibi. Kız ya da erkek tüm arkadaşlarımın gözleri güreşmek için kum sahaya yarı çıplak çıktığımda söylerdi bunu hep. Mademba Diop'un gözleri bile, benim kardeşten de ötemin, o çelimsiz, o zayıf şeyin gözleri bile güreş maçlarımda oradaki en yakışıklı erkek olduğumu söylemekten alamazdı kendini.

Mademba Diop'un bana ne isterse söylemeye, benimle dalga geçmeye hakkı vardı çünkü şaka akrabalığı kuralları buna izin veriyordu. Mademba Diop bana takılabilir, halimle dalga geçebilirdi çünkü o benim kardeşten de ötemdi. Ama Mademba fiziğime dair tek kelime edemezdi. O kadar güzelim ki gülümsediğimde herkes, sahipsiz topraklarda kurban ettiklerim dışında herkes, bana gülümser. Dişlerimin bembeyaz, çok beyaz ve inci gibi olduğunu fark ettiğimde Mademba Diop bile, ki kendisi yeryüzündeki en alaycı insan olur, kendi dişlerinin ne kadar çirkin olduğunu fark etmek durumunda kaldı. Ama Tanrı şahit, Mademba benim bembeyaz dişlerimi, çok, çok geniş göğsümü ve omuzlarımı, ince belimi ve sıkı karnımı, kaslı baldırlarımı kıskandığını asla itiraf etmezdi. Mademba beni kıskandığını ama aynı zamanda sevdiğini söylemek için gözlerini kullanmakla yetinirdi. Mademba'nın gözleri bana hep söyledi, peş peşe dört maç kazandığımda, ay ışığında, loş ışıkla aydınlanmış vücudum hem erkek hem kadın hayranlarımın kalabalığının esiriyken, gözleri bana, "Seni kıskanıyorum ama seviyorum da," derdi. Gözleri bana, "Sen olmak isterdim ama seninle gurur duyuyorum," derdi. Bu alçak dünyadaki diğer her şey gibi, Mademba'nın bana yönelttiği bakışları da iki anlamlıydı.

Kardeşten de ötem Mademba'yı kaybettiğim savaştan uzak olduğum şu anda, kafa uçuran küçük kötücül mermilerin ve metalik gökyüzünden düşen iri kırmızı savaş tanelerinin uzağında, Yüzbaşı Armand ve onun ölüm düdüğünün uzağında, madalyalı Çikolata büyüğüm İbrahima Seck'in uzağında, şimdi

arkadaşımla asla dalga geçmemem gerekirdi diyorum kendime. Mademba'nın çok çirkin dişleri vardı ama cesurdu. Mademba güvercin göğüslüydü ama cesurdu. Mademba'nın baldırları korkutucu derecede inceydi ama o gerçek bir savaşçıydı. Biliyorum, anladım ki sözlerimle zaten onda olduğunu bildiğim cesareti bana kanıtlamaya itmemeliydim onu. Biliyorum, anladım ki Mademba beni hem kıskanıp hem sevdiğinden, Yüzbaşı Armand hücum emrini verir vermez en önde fırladı öldüğü gün. Gerçekten cesur olmak için güzel dişlere, güzel omuzlara ve geniş bir gövdeye, baldırlara ve çok, çok güçlü kollara ihtiyaç duyulmayacağını bana kanıtlamak için yaptı bunu. Ben de bunları düşündüğümde Mademba'yı sadece sözlerimin öldürmediğini anlıyorum. Sadece Diop'ların totemi hakkında söylediğim, savaş göğünden tepemize düşen metalik taneler kadar yaralayıcı sözler değil onu öldüren. Biliyorum, anladım, tüm güzelliğim ve tüm gücüm de öldürdü Mademba'yı, beni severken kıskanan kardeşten de ötemi. Vücudumun güzelliği ve gücü öldürdü onu, vücudumun ortasına yöneltilen tüm kadın bakışları öldürdü. Omuzlarımı, göğsümü, kollarımı ve bacaklarımı okşayan, sonunda düzgün dişlerimde ve kemerli, mağrur burnumda sabitlenen tüm o bakışlar öldürdü onu.

Daha savaş başlamadan önce, daha ikimiz, Mademba Diop ve ben birlikte savaş yoluna düşmeden, insanlar aramızı bozmaya çalışmıştı. Tanrı şahit, Gandiol'un kötü insanları daha o zamanlardan Mademba'ya benim bir *dèmm* olduğumu, onun yaşam gücünü uykusunda küçük küçük emdiğimi anlatarak bizi ayırmaya karar vermişlerdi. Gandiol'daki bu insanlar Mademba'ya söylediler bunları –ben de ikimizi de çok seven Fary Thiam'ın ağzından duydum hepsini–, dediler ki: "Bak Alfa Ndiaye ne kadar güzel ve sen ne kadar sıska ve çirkinsin. Tüm yaşam gücünü senin mahvın ve kendi çıkarı uğruna emen o çünkü o bir *dëmm*, o sana karşı hiçbir acıması olmayan bir ruh yiyici.

Terk et onu, onunla görüşme artık, yoksa hiç olacaksın. Vücudunun içi toz olmak üzere kuruyacak!" Ama Mademba tüm bu kötü sözlere rağmen beni ışıldayan güzelliğime terk etmedi asla. Tanrı şahit, benim bir *dëmm* olduğuma asla inanmadı Mademba. Tam tersine, Mademba'nın patlak bir dudakla eve döndüğünü gördüğümde, beni Gandiol'un kötü insanlarına karşı savunduğundan bir an bile şüphe duymadım. Fransa'daki savaş için Mademba ve benim yola çıkmamızdan hemen önce Fary Thiam anlattı bunları bana. İkimizi de seven Fary sayesinde anladım ki güçsüz güvercin göğsüne, kollarına, insanı korkutacak denli zayıf baldırlarına rağmen Mademba, kardeşten de ötem, kendinden daha güçlülerden dayak yemekten korkmuyordu. Tanrı şahit, geniş bir göğsünüz, benimkiler gibi kalın ve güçlü kol ile baldırlarınız olduğunda cesur olmak daha kolaydır. Ama Mademba gibi gerçek cesurlar, güçsüzlüklerine rağmen dayaktan korkmayanlardır. Tanrı şahit, artık bunu kendime itiraf edebilirim, Mademba benden daha cesurdu. Ama biliyorum, bunu ona ölümünden önce söylemem gerekirdi, çok geç anladım.

Matmazel François'nın Fransızcasını konuşmamama rağmen, vücudumun ortasına dikilen gözlerinin dilini anladım. Bunu anlamak zor değildi. Fary Thiam'ın ve beni arzulayan diğer tüm kadınlarınkiyle aynıydı.

Ama Tanrı şahit, daha önceleri Fary Thiam'dan başkasını asla istemezdim. Fary benim sınıfımdaki en güzel kız değildi ama kalbimi heyecanlandıran gülüş onunkiydi. Fary çok, çok etkileyiciydi. Sessiz sabahlarda balıkçı teknelerinin nehri geçerken çıkardığı çağıltılar gibi tatlı bir sesi vardı Fary'nin. Gülüşü bir seherdi, kalçaları Lompoul Çölü'ndeki kum tepecikleri kadar yuvarlaktı. Fary'nin gözleri aynı anda hem geyik hem aslan gözlerine benziyordu. Kimi zaman kasırga, kimi zaman

huzur okyanusu. Tanrı şahit, Fary'nin aşkını kazanmak için Mademba'nın dostluğunu kaybetmeyi göze alabilirdim. Neyse ki Mademba yerine beni seçti Fary. Neyse ki kardeşten de ötemin benim karşımda bir şansı olmadı. Herkesin gözü önünde beni seçen Fary sayesinde Mademba kenara çekildi.

Bir kış gecesinde seçti beni. Aynı yaştan arkadaşlarla Mademba'nın ailesinin yerinde gün ağarıncaya kadar koyu sohbetle birbirimizin başını döndürerek sabahlayacağımız bir gece planlamıştık. Fas çayı içecek ve Mademba'ların avlusunda yaşıtımız kızlarla otururak tatlı bir şeyler yiyecektik. Üstü kapalı bir şekilde aşktan söz edecektik. Aramızda para toplamış ve kasabadaki dükkândan üç paket Fas çayı ve mavi kâğıda sarılı koca bir külâh şeker satın almıştık. Tüm bu şekerle yüz küçük darı kurabiyesi yaptık. Mademba'ların ince kumlu avlusuna büyükçe hasırlar sermiştik. Gece oldu, kıvılcımlar eşliğinde çatırdayan yedi küçük kömür ateşinin üzerinde parıldayan mazgallara yedi küçük kırmızı mineli çaydanlık yerleştirdik. Küçük kurabiyeleri dükkândan kiraladığımız Fransız çinisi taklidi, büyük metal tepsilere dizdik. En güzel, ay ışığında parıldasınlar diye en açık renk gömleklerimizi giyindik. Benim düğmeli bir gömleğim yoktu. Mademba bana çok küçük gelen bir gömleğini verdi ama yaşıtımız on sekiz genç kız Mademba'nın ailesinin yerine adım attığında her şeye rağmen ışıldıyordum.

On altı yıldır hayattaydık ve hepimiz, en güzel o olmamasına rağmen Fary Thiam'ı istiyorduk. Ve Fary Thiam herkesin arasından beni seçti. Beni hasırda otururken görür görmez, bağdaş kurarak yanı başıma oturdu, o kadar yakınıma oturdu ki sol baldırı sağ baldırıma değiyordu. Tanrı şahit, kalbim öyle hızlı çarpıyor, çarpıyor, çarpıyordu ki kaburgalarımı kıracak sandım. Tanrı şahit, o an itibariyle mutlu olmak ne demek anladım. Fary'nin, ayın parlak ışığı altında beni seçerek verdiği mutluluktan daha büyüğü olamaz.

On altı yıldır hayattaydık ve gülmek istiyorduk. Hepimiz sırayla komik, muzip imalarla dolu fıkralar anlatıyor, bilmeceler uyduruyorduk. Mademba'nın küçük kız ve erkek kardeşleri de aramıza sızmış, bizi dinlerken sırayla uyuyakalmışlardı. Bense Fary bir başkasını değil de beni seçtiği için kendimi dünyanın kralı gibi hissetmekle meşguldüm. Fary'nin sol elini sıkıca tutmak üzere sağ elime aldım ve o da güvende hissettiğinden buna izin verdi. Tanrı şahit, Fary Thiam'ın eşi benzeri yoktur. Ama Fary kendini bana vermek istemiyordu. Yaşıtım arkadaşlarımın arasından beni seçtiği o geceden sonra, ondan ne zaman vücudunun içine girmek için izin istesem beni reddetmişti. Fary dört yıl boyunca hep "hayır" dedi, "hayır" ve "hayır". Yaşıt olan bir kız ve erkek asla sevişmez. Hayatlarının sonuna kadar yakın arkadaş olmak için birbirlerini seçseler bile, aynı yaştan bir kız ve bir erkek asla karı koca olamaz. Bunu biliyordum, bu ağır kurala aşinaydım. Tanrı şahit, atalarımızdan kalma bu kurala aşinaydım ama onu kabul etmiyordum.

Belki de Mademba'nın ölümünden çok önce başlamıştım kendi kendime düşünebilmeye. Yüzbaşının tabiriyle, ateş olmayan yerden duman çıkmaz. Bir Fulani[4] atasözünün de dediği gibi: "Günün iyi mi yoksa kötü mü geçeceği şafak vaktinden belli olur." Belki de zihnim dürüst olamayacak kadar fazla süslenmiş, fazla iyi giyinmiş görev sesinden şüphe duymaya başlıyordu. Belki de insani kabul edilen insanlık dışı kanunlara "hayır" demeye daha o zamanlardan hazırlanıyordu zihnim. Ama Fary'nin tüm reddedişlerine rağmen, umudumu kaybetmiyordum, hatta onun, Mademba'yla birlikte savaş yoluna düştüğümüz günün öncesine kadar bana neden hep "hayır" dediğini anlıyor, biliyordum.

4 Fulaniler, Pöller ya da Fulalar. Sahel ve Batı Afrika'nın en büyük etnik gruplarından biri. (yh.n.)

XVI

Tanrı şahit, Doktor François iyi adam. Doktor François düşünme, kendi içimize dönme zamanı tanıyor bize. Doktor François bizi, beni ve diğerlerini, okuldaki gibi sıra ve sandalyelerin olduğu büyük bir odada bir araya getiriyor. Ben hiç okula gitmedim ama Mademba gitti. Mademba Fransızca biliyordu, ben bilmem. Doktor François bir okul müdürü gibi. Bize sandalyelere oturmamızı söylüyor ve kızı, beyazlar içindeki Matmazel François, kâğıt ve kalem koyuyor tüm sıralara. Sonra Doktor François el kol hareketleriyle bizden ne istersek onu çizmemizi istiyor. Biliyorum, anladım ki Doktor François, mavi gözlerini daha da büyüten gözlüğünün ardından, kafalarımızın içine bakıyor. Mavi gözleri, küçük kötücül mermilerle kafamızı bedenimizin kalanından ayırmaya çalışan düşmanınkiler gibi değil. Deli mavi gözleri kafalarımızı kurtarmak için dikkatle inceliyor bizi. Biliyorum, anladım ki çizimlerimiz ona zihinlerimizi savaşın kirinden arındırmamıza yardımcı olmak için var. Biliyorum, anladım ki Doktor François savaş çamuruna bulanmış kafalarımızın temizleyicisi.

Tanrı şahit, Doktor François'nın dinlendirici bir etkisi var. Doktor François neredeyse hiç konuşmuyor bizle. Sadece gözleriyle konuşuyor. İşime geliyor çünkü Toubab'ların okuluna giden Mademba'nın aksine, Fransızca bilmiyorum ben. Ben de çizimlerim aracılığıyla konuşuyorum Doktor François'yla. Çizdiklerim, gülümseyerek bana baktığında iri mavi gözlerinden anladığım kadarıyla Doktor François'nın çok hoşuna gidiyor. Doktor François başını sallıyor ve bana ne demek istediğini anlıyorum. Çizimimin çok güzel olduğunu ve çok şey ifade ettiğini söylemek istiyor. Biliyorum, çizimlerimin hikâyemi anlattığını çok çabuk anladım. Biliyorum, Doktor François'nın çizimleri bir hikâye okur gibi okuduğunu anladım.

Doktor François'nın bana verdiği kâğıda yaptığım ilk çizim bir kadın kafasıydı. Annemin kafasını çizdim. Tanrı şahit, hafızamda annem çok güzel ve saçlarını Fulani tarzı yapmış, Fulani tarzı takılarla süslenmiş olarak çizdim onu. Doktor François çizimimdeki güzel detaylara bakarken şaştı kaldı. Gözlüğünün ardındaki iri mavi gözleri açıkça ifade etti bunu bana. Sadece kurşun kalemle hayat verdim annemin yüzüne. Biliyorum, kurşun kalemle çizilen bir yüze, anneminki gibi bir kadın portresine hayat verenin ne olduğunu çok çabuk anladım. Kâğıda hayat veren gölge ve ışık oyunu. Annemin iri gözlerine parıltılar koydum. Bu parıltılar siyah kurşun kalemle doldurmadığım yerlerdeki kâğıdın beyazlığı sayesinde beliriverdi. Böylece hayat buldu kafası, kalemimin siyahını hiç değdirmediğim minik boşluklarla. Tanrı şahit, bildim, anladım, kulağındaki ağır, altın halka küpeler ve kalkık burnunun iki kanadındaki kırmızı altın, ince halkalarla, Fulani göçebesi annemin ne kadar güzel olduğunu Doktor François'ya basit bir kurşun kalemle anlatmanın yolunu buldum. Doktor François'ya kömürle boyanmış gözkapakları, boyalı dudaklarının aralığından görünen çok, çok düzgün bembeyaz dişleri ve altınlarla örülmüş saçları aracılığıyla söyleyebi-

lirdim çocukluk anılarımda kalan annemin ne kadar güzel olduğunu. Gölge ve ışıkla çizdim onu. Tanrı şahit, çizimim o kadar canlıydı ki Doktor François, annemin o çizili ağzından, gittiğini ama beni hiç unutmadığını söylediğini duydu. Beni babama, şu yaşlı adama bırakarak gittiğini ama hâlâ sevdiğini.

Annem dördüncü ve son karısıydı babamın. Onun için önceleri neşe, sonradansa hüzün kaynağı olmuştu. Annem Yoro Ba'nın tek kızıydı. Yoro Ba sürüsünü her yıl, güneye göçme zamanı, babamın arazisinden otlatarak süren Fulanilerden bir çobandı. Senegal Nehri'nin vadisinden gelen sürüsü, kurak mevsimde Gandiol'un çok yakınlarındaki Niayes'nin sonsuz çimen dolu ovalarına varırdı. Yoro Ba babamı, şu yaşlı adamı çok severdi çünkü babam tatlı su kuyularını kullanmasına izin verirdi. Tanrı şahit, Gandiol köylüleri Fulani çobanlarını sevmezdi. Ama babam diğer köylüler gibi değildi. Babam, Yoro Ba'nın sürüsü için tarlalarının ortasında kuyularına giden bir yol açmıştı. Babam her zaman herkesin hayatta kalması gerektiğini söylerdi onu duymak isteyenlere. Misafirperverlik babamın kanında vardı. Adının eri bir Fulani'ye yaptığınız iyilikler karşılıksız kalmaz. Yoro Ba gibi adının eri, kuyularından su içirmek için sürülerini babamın tarlalarının ortasından geçiren bir Fulani, iyiliğine karşılık olarak ona çok, çok önemli bir hediye vermekten geri durmayacaktı. Tanrı şahit, bana bunu annem söyledi: "Ona verilen hediyenin karşılığını veremeyen bir Fulani kederinden ölebilir." Dedi ki, verebileceği bir tek kıyafeti kalsa, bir Fulani ona verilen buğdayın karşılığını verebilmek için çırılçıplak kalmayı göze alacaktır. Dedi ki, adının eri bir Fulani, verebileceği tek şey vücudunun bir parçası olduğunda, ona verilen buğdaya karşılık kendi kulağını kesmeye kadar vardırabilir işi. Dul Yoro Ba'nın gözünde, ak, kızıl, kara ineklerinden oluşan sürüsü dışında en önemli varlığı altı çocuğunun arasındaki tek kızıydı. Tanrı şahit, Yoro Ba'nın gözünde kızı Penndo Ba'ya

paha biçilemezdi. Yoro Ba'nın gözünde kızı prenslerle evlenmeye layıktı. Penndo Ba'nın başlık parası yüklü olurdu, en az kendi sürüsü büyüklüğünde bir sürü, en az otuz Kuzey Herman devesi ederdi. Tanrı şahit, annem anlattı bunları bana. Yoro Ba da adının eri bir Fulani olduğundan, babama, şu yaşlı adama, bir sonraki geçişinde ona kızı Penndo Ba'yı vereceğini söyledi. Yoro Ba kızı için herhangi bir başlık parası istemiyordu. Tek bir isteği vardı: Babamın Penndo Ba'yla evlilik töreni için gün belirlemesi. Tüm masrafları Yoro Ba karşılayacak, gelinin kıyafetlerini ve altın burmalı mücevherlerini o alacak, düğün günü sürüsünden yirmi hayvanı kurban edecekti. Onlarca metre işlemeli ağır ipek ve Fransa'da üretilmiş ince kumaşlar alacaktı buğdaylarıyla. Sürüsüne gösterilen misafirperverlik karşılığında size tek göz ağrısı kızını veren adının eri bir Fulani'ye "hayır" denmez. Adının eri bir Fulani'ye "neden" diye sorabilirsiniz ama "hayır" diyemezsiniz. Tanrı şahit, babam Yoro Ba'ya, "Neden?" diye sordu ve Yoro Ba, bana bunu annem anlattı, şöyle cevap verdi: "Bassirou Coumba Ndiaye, sen kendi halinde bir köylüsün ama asilsin. Bir Fulani atasözünün de dediği gibi: 'İnsan ölmedikçe, yeniden yaratılır durur.' Hayatım boyunca bir sürü insan tanıdım ama senin gibisini görmedim. Daha bilge olabileyim diye senin bilgeliğinden faydalanıyorum. Sen bir asilzade kadar misafirperver olduğundan, kızım Penndo'yu sana vererek kanımı kendi asaletinin farkında olmayan bir kralın kanıyla karıştırıyorum. Sana Penndo'yu eş olarak vererek durağanlığı devingenlikle, duran zamanı akan zamanla, geçmişi şimdiyle uzlaştırıyorum. Kök salmış ağaçlarla onun yapraklarını sallayan rüzgârı uzlaştırıyorum." Size kendi kanından birini veren bir Fulani'ye "hayır" diyemezsiniz. Halihazırda üç karısı olan babam, şu yaşlı adam da ilk üçünün onayıyla dördüncüsüne "evet" dedi böylelikle. Ve beni doğuran, babamın dördüncü karısı Penndo Ba oldu. Ama Penndo Ba'nın evliliğinden yedi, benim doğumumdan altı

yıl sonra Yoro Ba, beş oğlu ve sürüsü, Gandiol'a gelmez oldu. Sonraki iki yıl boyunca Penndo Ba sadece onların yolunu gözler oldu. İlk yıl, kocasının diğer eşleriyle, kocasıyla, tek oğluyla, benle arası iyiydi ama mutlu değildi. Durağanlığa artık dayanamaz olmuştu. Penndo daha çocukluktan yeni çıkmış olsa da babamı, şu yaşlı adamı kabul etmişti. Verilen söze saygısından, Yoro Ba'ya saygısından kabul etmişti onunla evlenmeyi. Penndo, babam Bassirou Coumba Ndiaye'yi sevmişti sonunda çünkü o tam zıttıydı. Babam hareketsiz bir manzara gibi yaşlı, annemse değişken bir gökyüzü gibi gençti. Babam bir baobap ağacı gibi sabitken annem rüzgârın kızıydı. Bazen zıt kutuplar birbirlerinden ne kadar uzaklaşırlarsa o kadar çeker birbirini. Penndo sonunda babamı, şu yaşlı adamı sevmişti çünkü o içinde toprağın tüm bilgeliğini ve mevsim dönüşlerini barındırıyordu. Babam, şu yaşlı adam da Penndo'ya tapıyordu çünkü o kendisi ne değilse oydu: hareket, neşeli değişkenlik, yenilik. Ama Penndo babasının, erkek kardeşleri ve sürülerinin her sene Gandiol'a onu görmeye gelmeleri şartıyla katlanmıştı hareketsizliğe yedi yıl boyunca. Onlar seyahatin, çalılıklarda konaklamanın, aç aslanlardan sürüyü korumak için tutulan gece nöbetlerinin kokusunu taşıyorlardı üzerlerinde. Gözlerinde yolda sürüden ayrılan ama sonra, ölü ya da diri, hep bulunan, asla terkedilmeyen hayvanların anısını taşıyorlardı. Günün sisinde kaybettikleri ve yıldızların ışıltısı sayesinde yeniden buldukları yolları anlatıyorlardı ona. Ak, kızıl ve kara ineklerden oluşan büyük sürülerini Ndiaye'lerin sonsuz yeşil çayırlarına sürmek üzere Gandiol'dan her geçişlerinde, Fulanilerin melodik dilinde getiriyorlardı ona göçmen hayatla geçen yıllarını. Gandiol'a sadece onların gelişini bekleyerek tahammül edebilen Penndo, daha yokluklarının ilk senesinden solmaya başladı. Penndo Ba geri gelmedikleri ikinci seferde gülmeyi tamamen kesti. Orada olmaları gereken kurak mevsimin

her sabahında, Yoro Ba'nın sürüsüne su içirdiği kuyulara götürürdü beni. Babamın tarlalarının ortasında onlar için açtığı patikaya bakardı hüzün dolu bir ifadeyle. Yoro Ba'nın hayvanlarının ve kardeşlerinin uzaktan gelen seslerini duyma ümidiyle kulak kesilirdi. İkimiz birlikte, kasabanın en uzak kuzey sınırlarında geçirdiğimiz dile getirilmeyen bekleme saatlerinin ardından yavaş yavaş Gandiol'a dönerken, kaçamak bakışlar atardım onun yalnızlık ve pişmanlıkla dolu gözlerine. Penndo Ba'yı seven babam ona Yoro Ba'yı, kardeşlerini ve sürülerini aramak için yola düşmesini söylediğinde dokuz yaşındaydım. Babam ölmesindense gitmesini tercih ediyordu. Biliyorum, anladım ki babam, kapısında ölmesinden, Gandiol mezarlığında yatmasındansa, ondan uzakta ama hayatta olduğunu bilmeyi tercih ediyordu. Bunu biliyorum, anladım zira babam Penndo bizi terk eder terk etmez yaşlı bir adama dönüştü. Bir gecede saçları kırlaştı. Bir gecede sırtı kamburlaştı. Bir gecede olduğu yerde kalakaldı. Penndo Ba gittiği andan itibaren babam onu beklemeye başladı. Tanrı şahit, onunla dalga geçmeyi aklının ucundan bile geçirmedi kimse. Penndo beni de götürmek istemişti ama babam, şu yaşlı adam izin vermedi. Babam böyle bir macera için henüz çok küçük olduğumu söyledi. Kucağında küçük bir çocukla Yoro Ba'yı bulmak kolay olmazdı. Ama ben biliyorum, anladım ki babam beni de yanına alırsa Penndo'nun asla geri gelmemesinden korkuyordu aslında. Ben Gandiol'dayken, eve dönmek için çok, çok önemli bir sebebi olacağından emindi. Tanrı şahit, babam Penndo'sunu seviyordu. Bir gece, yola çıkışından kısa bir süre önce, Penndo Ba, annem beni kollarına aldı. Artık hiç duymadığım için anlamadığım kendi melodik dilinde, Fulani dilinde, artık büyüdüğümü ve gitme nedenlerini dinleyebileceğimi söyledi. Büyükbabamın, dayılarımın ve sürülerinin başlarına ne geldiğini bilmesi gerekiyormuş. Hayatınızı borçlu olduğunuz insanları asla kaderleri-

ne terk edemezsiniz. Öğrenir öğrenmez geri gelecekmiş: Hayat verdiğin asla terk edilmezmiş. Tanrı şahit, annemin sözleri bana hem iyi geldi hem canımı acıttı. Bana sarıldı ve başka bir şey söylemedi. Tıpkı babam gibi ben de gittiği andan itibaren dönüşünü beklemeye başladım.

Babam, şu yaşlı adam benden büyük üvey kardeşimden, balıkçı Ndiaga'dan, kayığıyla Penndo'yu nehrin üzerinden önce kuzeydeki en uzak noktaya, oradan da doğuya götürmesini istedi. Annem ona yarım gün kadar eşlik etmem için izin alabilmişti. Ndiaga, beni, annemi ve üvey abilerimden biri olan Saliou'yu ki zamanı geldiğinde beni Gandiol'a geri götürsün diye gelmişti bizimle, taşıyan büyük kayığının arkasına küçük bir kayık bağlamıştı. Annemle ben, kayığın önündeki küçük bir bankta yan yana, sessizce oturuyor, el ele tutuşuyorduk. Pek göremeden nehrin ufkuna bakıyorduk birlikte. Teknenin düzensiz sallanmalarıyla başım Penndo'nun çıplak omzuna düşüyordu ara ara. Teninin sıcaklığını sağ kulağımda hissediyordum. Kasabamızın kıyısını geride bırakırken ona adadığımız lor peynirine rağmen, Tanrıça Mame Coumba Bang'ın bizi uzun süre nehrin ortasında tuttuğunu hayal ediyordum. Üvey abilerimin yol almak adına ahenkle sırtına vurduğu büyük kürek darbelerine rağmen, uzun kahverengi yosundan saçlarıyla ilerleyişimizi geciktirmesi için dua ediyordum, dua ediyordum ki kayığımızı uzun sıvı kollarıyla sarsın. Suyun yüzeyinde görünmez izler bırakan nehir köylüsü çabalarının soluksuz bıraktığı Ndiaga ve Saliou susuyorlardı. Tek oğlundan ayrılan annem için üzüldükleri kadar benim için de üzülüyorlardı. Penndo Ba'yı üvey abilerim bile seviyorlardı.

Ayrılık zamanı geldi. Dilsiz, başlarımız ve bakışlarımızı yere çevirmiş bir halde, bizim için dua etsin diye yan yana getirdiğimiz ellerimizi anneme uzattık. Bizden iyi bildiği Kuran'ın uzun rahmet dualarını, bilmediğimiz duaları fısıldamasını dinledik.

Duasını bitirince, kaynağından su içer gibi, dualarından bir rahmet alabilmek adına bitişik ellerimizin avuç içlerini yüzümüze götürdük. Ardından Saliou ve ben, Ndiaga'nın gözleri dolduğu için kendine duyduğu öfkeyi yansıtan ani bir hareketle çözdüğü küçük kayığa geçtik. İşte o zaman annem hafızasına yüzümü kazımak için son bir kez baktı bana uzunca. Ve sonra, kayığımız yumuşak akıntıda ilerlemeye başladığında, sırtını döndü. Biliyorum, anladım ki onu ağlarken görmemi istemiyordu. Tanrı şahit, adının eri bir Fulani kadını asla oğlunun gözü önünde ağlamaz. Bense çok ama çok ağladım.

Penndo Ba'nın başına gelenleri kimse tam olarak bilmiyor. Üvey abim Ndiaga onu kayıkla Saint-Louis şehrine kadar götürmüş. Orada, bir koyun karşılığında, onu balıkçı teknesiyle, Yoro Ba'nın beş oğlu ve sürüsüyle yılın bu zamanlarında konakladığı Dieri'deki Walalde'ye götürecek olan Sadibou Gueye adında başka bir balıkçıya teslim etmiş. Ama nehrin suları yeterince yükselmediğinden, Sadibou Gueye, Penndo'yu, nehir kıyısı boyunca Walalde'ye yaya olarak götürmesi için kuzenlerinden birine, Badara Diaw'a emanet etmiş. Mboyo şehrinden çıkmalarından kısa zaman sonra onları görenler olmuş, ardındansa çalılıklarda ortadan kaybolmuşlar. Annem ve Badara Diaw, Walalde'ye hiç varmamış.

Bunları bir yılın sonunda öğrendik; babam Penndo ve Yoro Ba'dan haber almayı beklemekten usanmış, üvey abim Ndiaga'yı Penndo'yu soruşturması için Badara Diaw'ın yaşadığı Podor'a, Sadigou Gueye'i görmeye göndermişti. Badara Diaw'ın ailesi, bir ay kadar ondan haber alamayınca, annemle birlikte gideceklerini söylediği yolda aramış onu zaten. Ağlamaktan kan çanağına dönmüş yaşlı gözleriyle, başlarına geldiğini düşündükleri felaketi anlatmışlar Sadibou Gueye'e. Hiç şüphe yokmuş ki Badara ve Penndo, Mboyo'dan çıktıklarından kısa zaman sonra, kasabalıların nehir kenarında izlerini tespit ettiği bir düzine Mağribi

atlısı tarafından kaçırılmış. Kuzey Mağribileri köle tacirliği için siyahları kaçırır. Biliyorum, anladım ki Penndo Ba'nın güzelliğini görür görmez, onu otuz deve karşılığında yüce şeyhlerine satmak için kaçırmayı ihmal etmemişlerdir. Biliyorum, anladım ki, onun yol arkadaşını, Badara Diaw'ı, intikamın kimden alınacağı bilinmesin diye kaçırmışlardır.

Penndo Ba'nın Mağribiler tarafından kaçırıldığı haberini alır almaz, babam bir anda ihtiyarladı. Gülmeye, bize gülümsemeye, dünya ve kendiyle ilgili şakalar yapmaya devam etti ama asla eskisi gibi olmadı. Tanrı şahit, bir anda gençliğinin yarısını kaybetti, var olma neşesinin yarısını kaybetti.

XVII

Doktor François'ya yaptığım ikinci çizim, Mademba'nın, dostumun, kardeşten de ötemin portresiydi. Bu çizim o kadar güzel olmadı. Ben daha kötü çizdiğimden değil de Mademba çirkin olduğundan. Çok doğru olmasa da düşünüyorum bunu hâlâ, zira ölüm bizi ayırmış olsa da aramızdaki şaka akrabalığı baki. Ama Mademba'nın dışı benimki kadar güzel olmasa da içi benimkinden güzel.

Annem bir daha dönmemek üzere yola çıktığında, Mademba beni yanına aldı. Elimden tuttu ve beni ailesinin topraklarına götürdü. Ufak ufak onların evine yerleştim. İlk başta bir gece kaldım, sonra iki gece, sonra üç gece üst üste. Tanrı şahit, Mademba Diop'un ailesinin bir üyesi olmam zaman aldı. Artık bir annem yoktu. Benim için Gandiol'daki herkesten daha çok üzülen Mademba, annesinin beni evlat edinmesini istedi. Mademba elimden tuttu ve beni Aminata Saar'a götürdü. Elimi annesinin eline koydu ve ona şöyle dedi: "Alfa Ndiaye'nin bizimle yaşamasını istiyorum, onun annesi olmanı istiyorum." Babamın diğer eşleri kötü değillerdi, hatta bana karşı kibardılar; özellikle de ilki, Ndiaga ve Saliou'nun annesi. Yine de Mademba'nın aile-

sine girmek üzere yavaş yavaş çıktım kendi ailemden. Babam, şu yaşlı adam hiçbir şey söylemeden durumu kabullendi. Beni evlat edinmek isteyen Aminata Sarr'a "evet" dedi. Babam ilk karısından, Aïda Mbengue'den her Tabaski zamanı kurban edilen koyunun en güzel yerlerini Aminata Sarr'a vermesini istedi hatta. Hatta her yıl bir kurbanlık koyunun tamamını Mademba'nın ailesine yolladı. Babam, şu yaşlı adam, beni gördüğünde ağlama isteği duymadan edemiyordu. Biliyorum, anladım ki Penndo Ba'sına çok benziyordum.

Yavaş yavaş hüzün dağıldı, Aminata Sarr ve Mademba zaman geçtikçe acının da ölmesinin yardımıyla hüznümü unutturdular bana. İlk başlarda, Mademba ve ben hep kuzeye, çalılıklara, oynamaya giderdik. O ve ben, kendi aramızda, biliyorduk, nedenini anlıyorduk. Ama umudumuzu dillendirmiyorduk; annem Penndo'nun, Yoro Ba'nın, beş oğlunun ve sürüsünün dönüşünü ilk gören olma umudumuzu. Aminata Sarr'a kuzeye yaptığımız seyahatlerin, tuzaklarımızla misk faresi yakalamak ya da sapanla kumru vurmak için olduğunu söylüyorduk. Bize izin veriyor ve ufak yolluklar, üç tutam tuz ve bir matara soğuk su veriyordu. Ve misk faresi ya da kumru yakalayıp, –temizledikten, tüylerini yolduktan ve kafasını kopardıktan sonra– şişe geçirip kuru dallarla yaktığımız küçük bir ateşin üzerinde pişirirken annemi, babasını, beş erkek kardeşini ve sürülerini unutuyorduk. Şişlere takılı etten sızan yağların ara ara yeniden canlandırdığı küçük ateş cızırtılarının turuncu alevlerini seyrederken, bağırsaklarımızı sıkıştıran yokluğun acısından daha az rahatsız olduğunu söyleyemeyeceğimiz açlığın acısını düşünür oluyorduk. Penndo'nun Mağribi tutsaklığından inanılması güç bir mucize sonucu kurtulduğunu, Walalde'de babasına, beş erkek kardeşine ve sürülerine kavuştuğunu ve Gandiol'a geri döndüklerini hayal etmeyi bir kenara bırakıyorduk. Kaçırılmasının üzerinden henüz kısa bir zaman geçtiği o günlerde, Mademba'yla, kardeşten

de ötemle misk faresi ve kumru avcısı-aşçışı oyunu oynamaktan başka bir katlanma yöntemi bilmiyordum annemin dermansız yokluğuna.

Yavaş yavaş büyüdük Mademba'yla. Ve yavaş yavaş bıraktık Gandiol'un kuzeyine gidip Penndo'nun dönüşünü beklemeyi. On beş yaşında, aynı gün sünnet olduk. Yetişkinlik çağının sırlarını aynı kasaba ihtiyarı anlattı ikimize de. Nasıl adam olunacağını öğretti. Bize verdiği en büyük sır, olayları yönetenin insan olmadığı, olayların insanı yönettiğiydi. İnsanı şaşırtan tüm olaylar ondan öncekilerin başına da gelmiştir. İnsana dair her olasılık zaten yaşanmıştır. Başımıza gelen hiçbir şey, ne kadar talihsiz ya da talihli olursa olsun, yeni değildir. Ama bizim hissettiğimiz her şey yenidir zira insan emsalsizdir, aynı ağaçtaki her bir yaprak gibi. İnsan diğer insanlarla aynı can suyunu paylaşır ama farklı beslenir. Yeni gerçekten yeni olmasa da, dünyanın kıyılarında sürekli, nesil nesil, dalga dalga yıkananlar için hep yenidir. O yüzden hayata devam edebilmek adına, yolu kaybetmemek adına, görevin sesini dinlemek gerekir. Kendi kendine çok fazla düşünmek, ihanet etmektir. Bu sırrı anlayan huzurla yaşama şansına muktedir olur. Ama bundan daha belirsiz hiçbir şey de yoktur.

Ben büyüdüm ve güçlendim, Mademba ufak tefek ve çelimsiz kaldı. Her sene kurak mevsimde Penndo'yu yeniden görme arzusu boğazımı düğümlüyordu. Annemi aklımdan çıkarmak için vücudumu yormaktan başka bir yöntem bilmiyordum. Mademba sürekli, hep ve her zaman ders çalışırken, ben babamın ve Sire Diop'un, Mademba'nın babasının tarlalarında çalıştım, dans ettim, yüzdüm, dövüştüm. Tanrı şahit, Mademba Kutsal Kitap'ı Gandiol'daki herkesten daha iyi ezberledi. O on iki yaşında Kutsal Kuran'ı ezbere okuyor, bense on beşimde dualarımı teklemeden okuyamıyordum. Dervişimizden daha bilgili birine dönüşür dönüşmez Mademba beyazların okuluna gitmek

istedi. Oğlunun kendi gibi köylü olmasını istemeyen Sire Diop, benim de ona eşlik etmem şartıyla kabul etti bunu. Yıllar boyunca sadece bir kere içeri girdiğim okulun kapısına kadar ona eşlik ettim. Kafamın içine hiçbir şey girmiyordu. Biliyorum, anladım ki annemin hatırası zihnimin tüm yüzeyini dondurmuş, bir kaplumbağanın bağası kadar sertleştirmişti. Biliyorum, anladım ki bu bağanın altında sadece bekleyişin boşluğu vardı. Tanrı şahit, öğrenilenlerin doldurduğu yer çoktan tutulmuştu. Ben de annem Penndo Ba'nın imkânsız dönüşünü düşünmemek için tarlalarda çalışmayı, dans etmeyi ve gücümü son zerresine kadar sınamak üzere dövüşmeyi tercih ettim. Yalnızca Mademba öldüğünde zihnim gizlenenleri gözlemlemem için aralandı. Mademba'nın ölümüyle, gökten düşen büyük metalik bir savaş tanesi bağayı ikiye böldü sanırdınız. Tanrı şahit, yeni bir ıstırap eski bir ıstıraba katıldı. Birbirlerinin yüzüne baktılar, birbirlerini açıkladılar, ikisi bir arada bir anlam üretti.

Yirmi yaşına girdiğimizde, Mademba savaşa katılmak istedi. Anavatanını, Fransa'yı kurtarma fikrini okul soktu aklına. Mademba Saint-Louis'de büyük adam olmak, bir Fransız vatandaşı olmak istiyordu: "Alfa, dünya kocaman, her şeyi görmek istiyorum. Savaş Gandiol'u terk etmek için bir şans. Allah izin verirse, sağ salim döneriz. Fransız vatandaşlığı aldığımızda Saint-Louis'ye yerleşiriz. Ticaret yaparız. Toptancı oluruz ve Senegal'in kuzeyindeki tüm dükkânların yiyecek tedarikini biz yaparız, Gandiol'dakinin bile! Zengin olur olmaz anneni arar buluruz ve onu kaçıran Mağribi atlılarından satın alırız." Hayaline ortak oldum. Tanrı şahit, bunu ona borçluydum zaten. Ve sonra, büyük bir adam olursam, Senegalli bir nişancı olursam, müfrezem eşliğinde, sol elimde atış tüfeğim, sağ elimde vahşi palamla, arada bir birkaç Kuzey Mağribi kabilesini ziyaret edebilirim dedim kendime ben de.

İlk seferinde askeri şubedekiler "hayır" dedi Mademba'ya. Mademba çok çelimsizdi, bir taçlı turna kadar ince ve zayıftı. Mademba çürüktü. Ama Tanrı şahit, inatçıydı. O zamana kadar yalnızca zihinsel yorgunluğa direnç gösterebilen Mademba, fiziksel yorgunluğa karşı direnç kazanması için yardım etmemi istedi. Ben de tam iki ay boyunca, Mademba'yı güçlenmeye zorladım. Öğle vaktinin yakıcı güneşi altında ağır kumlarda koşturdum onu, yüzerek nehri geçirttim, saatler ve saatler boyunca babasının tarlasını çapalattım. Tanrı şahit, adının eri savaşçıların kilo almak için yaptığı gibi, muazzam miktarlarda lor ve fıstık ezmesiyle karıştırılmış darı lapası yedirdim ona.

İkinci sefer, askeri şubedekiler "evet" dedi. Onu tanıyamadılar. Taçlı turnadan, hayli iri bir kekliğe dönüşmüştü. Mademba'ya bir savaşçı olmak için ona gereken lakabın da hazır olduğunu, ona "Kumru Göğüs" diyeceğimizi söylediğimde tüm yüzüne yayılan gülümsemeyi çizmiştim Doktor François için. Toteminin bile onu tanımayacağı kadar irileştiğini söylediğimde attığı kahkahalarla göz kenarlarında oluşan çizgileri ışık ve gölgelerle vurgulamıştım.

XVIII

Savaşa katılmak için Fransa yoluna düşmeden bir gece önce, yaşıtımız diğer kız ve erkeklerin arasındayken gizlice "evet" dedi Fary Thiam bana gözleriyle. Dolunaylı bir geceydi, yirmi yaşındaydık ve gülmek istiyorduk. Birbirimize muzip imalarla dolu fıkralar anlatıyor ve bilmeceler soruyorduk. O gece, o beyaz gece, dört yıl önce olduğu gibi Mademba'nın ailesinin konağında yaşanmadı bu sefer. Mademba'nın küçük kardeşleri bizim açık saçık hikâyelerimizi dinlerken uyuyakalmayacak kadar büyüklerdi artık. Kasabamızın kumlu bir sokağında, bir mango ağacının alçak dallarının gizlediği bir köşede büyük hasırların üzerinde oturuyorduk. Fary göğsünü, belini ve kalçalarını ortaya çıkaran safran sarısı elbisesinin içinde, hiç olmadığı kadar güzeldi. Ay ışığı altında elbisesi bembeyaz görünüyordu. Fary bana, "Dikkat et, Alfa, önemli bir şeyler olacak!" diyen derin ve hızlı bir bakış attı. On altı yaşındayken beni seçtiği o gecede de yaptığı gibi elimi sıktı, kaçamak bakışlarla vücudumun ortasına baktı ve sonra ayağa kalkarak diğerleriyle vedalaştı. Sokağın köşesinde gözden kaybolmasını bekledim ve nehir tanrıçasından, Mame Coumba Bang'dan korkmayacak kadar arzuyla

dolduğumuzdan, Fary'nin vücudunun derinliklerine girmeyi arzuladığımdan ve o da benim oraya girmemi arzuladığından, onu abanoz koruluğuna kadar uzaktan takip etmek üzere ayağa kalktım.

Biliyorum, biz, Mademba'yla ben, savaş yoluna düşmeden, Fary Thiam'ın vücudunu bana neden açtığını anladım. Fary'nin vücudunun içi sıcak, yumuşak ve ıslaktı. Ne ağzım ne tenimle, Fary Thiam'ın vücudunun içi kadar sıcak, yumuşak ve ıslak bir şey tatmıştım daha önce. Vücudumun o parçası, Fary'nin içine giren içim-dışım, yukarıdan aşağıya her yeri saran böylesi bir okşayış yaşamamıştı hiç; ne okyanus kıyısındaki sıcak kumda yüzüstü yatıp zevk almak için onu kumlara gömdüğüm yerde ne de sabunlu ellerimle gizlice okşadığım nehir suyunda. Tanrı şahit, Fary'nin vücudunun içinin ıslak, yumuşak sıcaklığı kadar güzel hiçbir şey tatmadım hayatımda ve bildim, ailesinin onuru pahasına bunu bana neden tattırdığını anladım.

Fary'nin kendi kendine düşünmeye benden önce başladığını sanıyorum. Benimki kadar güzel bir vücudun savaşta yok olmadan önce böylesi bir yumuşaklığın mutluluğunu tanımasını istediğini düşünüyorum. Biliyorum, anladım ki Fary, ben güzel dövüşçü vücudumu savaşın kanlı darbelerine sunmadan önce tam bir erkek olmamı istiyordu. Fary'nin atalarımızın koyduğu yasağa rağmen bana kendini sunmasının nedeni işte bu. Tanrı şahit, Fary'den önce bedenim her türlü zevki tatmıştı. Gücünü ardı ardına yaptığım zincirli dövüşlerde denemiş, nehri yüzerek geçtikten sonra plajın ağır kumlarında uzun koşularla direncini sonuna kadar zorlamıştım. Onu cehennem güneşinin alnında deniz suyuyla ıslatmış, saatler ve saatler boyunca babamın ve Sire Diop'un tarlalarını koca darbelerle çapalamış, sonra Gandiol'un kuyularının dibine kadar götürüp içme suyuyla susuzluğunu gidermiştim. Tanrı şahit, bedenim gücünün limitlerine ulaşma zevkini tatmıştı ama hiçbir şey Fary'nin sıcak, yumuşak

ve nemli içi kadar güçlü bir etki bırakmamıştı. Tanrı şahit, Fary bana genç bir kadının ertesi gün savaşa gidecek olan genç bır erkeğe verebileceği en güzel hediyeyi vermişti. Bedenen yaşayabileceğiniz tüm zevkleri tatmadan ölmek hiç adil değil. Tanrı şahit, Mademba'nın bir kadının bedeninin içine girme zevkini hiç tatmadığını biliyorum. Bunu biliyorum, o tam bir erkek olamadan öldü. Sevdiği bir kadının şefkatli, ıslak ve nemlı yumuşaklığını tanımış olsa tam bir erkek olacaktı. Zavallı eksik Mademba.

Biliyorum, Mademba'yla ben, biz, savaşa gitmeden önce Fary Thiam'ın bana vücudunun içini başka hangi sebeple açtığını anladım. Savaş söylentileri kasabaya ulaştığında Fary, Fransa ve onun ordusunun beni kendisinden koparacağını gayet iyi anladı. Bildi, dönmemek üzere gideceğimi anladı. Bildi, savaşta ölmesem bile Gandiol'a bir daha hiç dönmeyeceğimi anladı. Bildi, Mademba Diop'la birlikte Senegal'in Saint-Louis'sine yerleşeceğimizi, yaşlı babamın son yıllarını rahat geçirmesini sağlamak ve bir gün annem Penndo Ba'yı bulmak için yüklü bir emekli maaşı alacak olan Senegalli bir nişancı, büyük bir adam olmak istediğimi anladı. Fary Thiam Fransa'nın beni ölü ya da diri ondan koparacağını anladı.

İşte bir de bu sebeple, ben Toubablarla savaşmaya gitmeden önce, Thiam ailesinin onuru pahasına, babasının aileme duyduğu nefrete rağmen sundu Fary bana vücudunun sıcak, nemli ve ıslak içini.

XIX

Abdou Thiam kasabamız Gandiol'un muhtarı. Teamül hukukunun gereği seçildi. Abdou Thiam babamdan nefret eder çünkü babam, şu yaşlı adam, herkesin gözü önünde onu küçük düşürdü. Abdou Thiam kasabanın vergilerini toplardı ve bir gün kasaba büyüklerini bir toplantıya çağırdı ve kısa sürede Gandiol'da yaşayan herkes etraflarına toplandı. Cayor'dan gelen bir kral elçisinden aldığı şevk ve Saint-Louis'den gelen bir valilik elçisinin teşvikiyle, Abdou Thiam yeni bir yol izlememiz gerektiğini, darı yerine fıstık, domates yerine fıstık, soğan yerine fıstık, lahana yerine fıstık, karpuz yerine fıstık ekmemiz gerektiğini söyledi. Fıstık herkes için daha çok para demekti. Fıstık vergileri ödeme parası demekti. Fıstık balıkçılara yeni ağ demekti. Fıstık yeni kuyular kazmamızı sağlayacaktı. Fıstıktan kazanılan para tuğla evler, betonarme bir okul, oluklu sacdan çatılar demekti. Fıstıktan kazanılan para trenler ve yollar, kayıklarda motorlar, dispanserler ve doğumevleri demekti. Fıstık çiftçilerinin angaryadan, mecburi hizmetten muaf tutulacağını da eklemişti. Diğerlerinin böyle bir şansı olmayacaktı.

Babam, şu yaşlı adam da ayağa kalktı ve söz istedi. Ben onun son oğlu, son çocuğuyum. Babam Penndo Ba bizi terk ettiğinden beri kafasında beyaz saçtan bir başlık taşıyordu. Benim babam, tek derdi karılarını ve çocuklarını açlıktan korumak olan bir gündelik hayat savaşçısı. Hayat dediğimiz bu zaman nehrinin her bir günü, tarlalarının ve bahçelerinin meyveleriyle doyurdu bizi. Babam, şu yaşlı adam, tıpkı beslediği bitkilerine yaptığı gibi baktı bize, ailesine ve bizi büyüttü. O bir meyve ve ağaç yetiştiricisiydi, çocuk yetiştiricisiydi. Tarlalarının bereketli topraklarına ektiği tohumlar gibi biz de büyüdük ve güçlendik.

Babam, şu yaşlı adam ayağa kalktı ve konuşmak için söz istedi. Söz verildi ve o şöyle dedi:

"Abdou Thiam, ben Bassirou Coumba Ndiaye, Sidy Malamine Ndiaye'nin torunu, kasabamızın beş kurucusundan birinin büyük büyük torunu, sana hiç hoşuna gitmeyecek bir şey söyleyeceğim. Tarlalarımın birinde fıstık yetiştirmeye karşı değilim ama tüm tarlalarıma fıstık ekmeyi reddediyorum. Fıstık ailemin karnını doyurmaz. Abdou Thiam, sen fıstık para demek diyordun ama Tanrı şahit, benim paraya ihtiyacım yok. Ailemin karnını tarlalarımda yetiştirdiğim darıyla, domatesle, soğanla, kırmızı fasulyeyle, karpuzla doyuruyorum. Süt veren bir ineğim var, et veren koyunlarım var. Balıkçılık yapan oğullarımdan biri kuru balığımı veriyor. Karılarım yıl boyunca topraktan tuz çekiyor. Karnı aç seyyahlara kapımı açıyor, misafirperverliğin kutsal gereklerini tüm bu yiyecekler sayesinde yerine getiriyorum.

"Peki, sadece fıstık eksem, ailemin karnını kim doyuracak? Misafir etmek zorunda olduğum tüm bu seyyahların karnını kim doyuracak? Fıstık parası herkesin karnını doyuramaz. Cevap ver, Abdou Thiam, yiyecek satın almak için senin dükkânına gelmek zorunda kalmayacak mıyım? Abdou Thiam, bu söyleyeceğim hoşuna gitmeyecek ama bir muhtar kendi çıkarından ziyade halkın çıkarını düşünmek durumundadır. Abdou Thiam,

sen ve ben eşitiz ve ben, bir gün dükkânına gelip ailemin karnını doyurmak için senden veresiye pirinç dilenmek, veresiye yağ dilenmek, veresiye şeker dilenmek istemem. Aynı şekilde, sırf aç olduğum için karnı aç bir seyyaha kapımı kapatmak da istemem.

"Abdou Thiam, bu söyleyeceğim hoşuna gitmeyecek ama çevremizdeki tüm kasabalardaki her tarlaya fıstık ekildiğinde, fıstığın fiyatı düşecek. Gitgide daha az kazanacağız ve sen bile veresiye yaşamak durumunda kalacaksın. Ancak veresiye satış yapabilen bir dükkân sahibi tedarikçilerden de veresiye mal alır.

"Abdou Thiam, bu söyleyeceğim hoşuna gitmeyecek. Ben Bassirou Coumba Ndiaye, 'açlık yılı' denen yılı yaşadım. Merhum deden sağ olsa sana anlatırdı. Çekirge istilasını takip eden büyük kuraklığın, kuru kuyuların, kuzeyden gelen tozların yılıydı; nehir suyu tarlalarımızı sulamayacak denli alçalmıştı. Ben küçücük bir çocuktum ama hatırlıyorum, cehennem gibi kurak o mevsimde elimizdeki her şeyi paylaşmasaydık, darı ardiyemizi, kırmızı fasulye ardiyemizi, soğan, manyok ardiyemizi paylaşmasaydık, sütümüzü ve koyunlarımızı paylaşmasaydık hiçbirimiz hayatta kalamazdık. Abdou Thiam, o günlerde bizi ne fıstık ne fıstığın parası kurtarabilirdi. Bu şeytan işi kuraklıkta hayatta kalmak adına, bir sonraki yılın tohumlarını bile yemiş olurduk ve fiyatı kendileri belirleyerek bizden fıstık alanlardan borçla yeniden tohum satın almamız gerekirdi. O andan itibaren sonsuza dek fakir kalırdık, sonsuza dek dilenci olurduk! İşte bu yüzden, Abdou Thiam, bu senin hiç hoşuna gitmese de fıstığa 'hayır' diyorum, fıstık parasına 'hayır' diyorum!"

Babamın konuşması Abdou Thiam'ın hiç hoşuna gitmemişti, çok, çok sinirlenmiş ama bunu belli etmemişti. Abdou Thiam babamın onun kötü bir muhtar olduğunu söylemesinden hoşlanmamıştı. Abdou Thiam dükkânının bahsinin geçmesinden hiç hoşlanmamıştı. Dolayısıyla Abdou Thiam'ın bu dünyada

ısteyeceği son şey kızı Fary'nin Bassirou Coumba Ndiaye'nin oğullarından biriyle evlenmesiydi. Ama Fary Thiam farklı düşünüyordu. Fary Thiam, ben Fransa'daki savaşa katılmak üzere yola düşmeden önce, abanoz korusunda kendini bana verdi. Fary, babasının olmayan gururundan daha çok seviyordu beni.

XX

Doktor François'ya çizdiğim üçüncü şey, yedi elimdi. Kestiğim zamanki halleriyle, gerçekte oldukları gibi görebilmek için çizdim onları. Işık ve gölgenin, kâğıt ve kurşun kalemin onları nasıl yeniden oluşturmamı sağlayacağını, annemin ve Mademba'nın portrelerinde olduğu gibi gözümün önünde canlanıp canlanmayacaklarını çok merak ediyordum. Sonuç beklentilerimin ötesindeydi. Tanrı şahit, çizimi bitirdiğimde sahipsiz toprakta işkence ettiklerimin elleri, kollarından palamla onları ayırmadan hemen önceki gibi, tuttukları silahı yeni yağlamış, doldurmuş, boşaltmışlar gibi görünüyordu. Matmazel François'nın bana verdiği büyük beyaz sayfaya yan yana çizdim onları. Tanrı şahit, tek tek üstlerindeki kılları, siyah tırnaklarını, bileklerinin iyi kötü kotarılmış kesiklerini çizmeye de özen gösterdim.

Kendimden çok memnundum. Yedi elim bende değildi artık. Onlardan kurtulmanın daha mantıklı olacağını düşünmüştüm. Ayrıca Doktor François kafamın içini savaşın kirlerinden iyice arındırmaya başlamıştı. Yedi elim öfkeydi, intikamdı, savaş cinnetiydi. Yüzbaşımın bir zaman sonra yedi elimi hendekte görmeye tahammül edemediği gibi ben de savaşın öfkesini ve

cinnetini görmek istemiyordum artık. Böylece bir gece onları gömmeye karar verdim. Tanrı şahit, bunu yapmak için dolunaylı bir geceyi bekledim. Biliyorum, anladım, dolunaylı bir gecede gömmemeliydim onları. Biliyorum, anladım, onları gömmek için toprağı kazarken sığınağımızın batı kanadından görebilirlerdi beni. Ama sahipsiz toprakta işkence ettiklerimin ellerine ay ışığı altında bir cenaze töreni borçlu olduğumu düşündüm. Ayın suç ortaklığında öldürmüştüm onları. Beni görmemeleri için ay da gizlenmişti. Sahipsiz toprağın karanlığında ölmüşlerdi. Biraz aydınlığı hak ediyorlardı.

Biliyorum, anladım ki yapmamalıydım, zira mistik asma kilidimle kilitli bir kutunun içine yerleştirdiğim elleri gömmeyi bitirir bitirmez, batı kanadının büyük pencerelerinin birinin arkasından geçen bir gölge gördüğümü sandım sığınağa dönerken. Biliyorum, anladım, sığınaktan biri sırrımı öğrenmiş olabilirdi. Ellerimi çizmek için bu yüzden birkaç gün bekledim. Birinin beni ihbar edip etmediğini anlamak için bekledim. Ama kimse bir şey demedi. Ben de kafamın içini mistik su dolu büyük kovalarla yıkamak adına yedi elimi çizdim. Kafamın içinden çıkmaları için onları Doktor François'ya göstermem gerekiyordu.

Yedi elim konuştu, her şeyi itiraf etti hâkimlerime. Tanrı şahit, biliyorum, çizimimin beni ele verdiğini anladım. Doktor François, onları gördükten sonra bana bir daha önceki gibi gülümsemedi.

XXI

Neredeyim? Uzaklardan dönmüş gibiyim. Kimim ben? Bunu henüz bilmiyorum. Karanlıklar sarmış etrafımı, hiçbir şey seçemiyorum ama bana hayat veren bir sıcaklık hissetmeye başlıyorum. Benim olmayan gözleri açmaya, şu an bana ait olmayan ama birazdan benim olacağını hissettiğim elleri hareket ettirmeye çalışıyorum. Bacaklarım burada... Tuhaftır ki beden tahayyülümün altında bir şey hissediyorum. Geldiğim yerde, yemin ederim her şey hareketsiz. Geldiğim yerde bedeniniz yok. Ama şimdi, hiçbir yerde olmayan ben, yaşadığımı hissediyorum. Vücut bulduğumu hissediyorum. Kırmızı ve sıcak kana bulanmış eti hissediyorum, beni sarıyor. Karnıma doğru, yakında göğsüm olacak yerin altında, benim bedenime ısı yayan başka bir bedenin hareket ettiğini hissediyorum. Tenimi ısıttığını hissediyorum. Geldiğim yerde sıcaklık yok. Geldiğim yerde kimsenin adı yok, sana yemin ederim. Henüz benim olmayan gözkapaklarını açacağım. Kim olduğumu bilmiyorum. İsmimi hâlâ hatırlamıyorum ama birazdan hatırlayacağım. İşte, altımdaki vücut artık hareket etmiyor. İşte, altımda onun hareketsiz sıcaklığını hissediyorum. İşte, bir anda sırtıma dokunan eller hissediyorum,

bana dokunan o yumuşak eller sayesinde kendime mal ettiğim, henüz tam olarak bana ait olmayan bir sırt, hâlâ benim olmayan bir bel, henüz bana ait olmayan bir ense. İşte, eller bir anda sırtıma, belime vuruyor, ensemi tırmalıyor. Henüz bana ait olmayan bu beden onun tırmıklarıyla benim oluveriyor. Sana yemin ederim hiçliği terk etmek çok güzel. Sana yemin ederim, orada olmadan oradaydım ben.

Tamam, vücudum var. İlk defa bir kadının içindeyken geldim. Sana yemin ederim, bu ilkti. Sana yemin ederim, çok, çok güzel. O âna kadar bir bedenim olmadığından bir kadının içinde gelmemiştim hiç. Çok, çok uzaklardan gelen bir ses bana şöyle diyor: "Elle yaptığından çok daha iyi!" Uzaktan gelen bu ses kafamın içinde fısıldıyor: "Seher vaktinin sessizliğinde patlayan ilk havan topu mermisi gibi güçlü, içini burkuyor." Uzaktan gelen ses şunu da söylüyor bana: "Dünyada bundan daha iyisi yok." Biliyorum, adımı uzaktan gelen bu sesin vereceğini anladım. Biliyorum, anladım, ses beni az sonra arındıracak.

Bana bu fiziksel zevki yaşatan kadın altımda. Hareketsiz duruyor, gözleri kapalı. Sana yemin ederim onu tanımıyorum, daha önce hiç görmedim. Kendini benim görüşüme sunarak, görmek için gereken bu gözleri de o verdi bana zaten. Sana yemin ederim benim olmayan gözlerle görüyorum, bana ait olmayan ellerle dokunuyorum. İnanılmaz ama yemin ederim gerçek. İçim-dışım, uzaktan gelen ses ona öyle diyor, tanımadığım bir kadının vücudunun içinde. Onu tepeden tırnağa sarmalayan bu kadının vücudunun iç ısısını hissedebiliyorum. Sana yemin ederim bu tanımadığım kadının bedenine sahip olduğumdan beri kendi bedenime kavuştuğumu hissediyorum. Altımda, kıpırdamıyor, gözleri kapalı, onun kim olduğunu bilmiyorum. Sana yemin ederim içim-dışımı neden kendi içine almayı kabul ettiğini bilmiyorum. Kendinizi tanımadığınız bir kadının üzerinde bulmanız yine de tuhaf. Kendi bedeninize yabancı hissetmeniz tuhaf yine de.

Ellerimi ilk kez görüyorum. Onları sallıyorum, üzerinde uzandığım kadının kafasının iki yanında oynatıyorum. Kadının gözleri kapalı. Dirseklerime dayanıyorum. Göğsüme değen göğüslerini hissediyorum. Kafasının hemen yanında oynattığım ellerimi görme şansına sahibim yani. Onların bu kadar büyük olduğunu düşünmemiştim. Sana yemin ederim ellerimin daha küçük, parmaklarımın daha ince olduğunu sanıyordum. Neden bilmiyorum ama nihayetinde çok, çok büyük ellerim var. Tuhaf ama parmaklarımı büktüğümde, yumruklarımı sıkıp açtığımda, dövüşçü ellerine sahip olduğumu görüyorum. Bundan böyle dövüşçü ellerim olduğunu bana fısıldayan uzaktan gelen şu kısık ses. Şaşkınım. Vücudumun diğer yerlerinin de bir dövüşçününkilere benzeyip benzemediğine bakmam lazım. Aslında benim olmayan bana ait vücudun durumuna bakmam lazım. Altımdaki tanımadığım kadından ayırmalıyım vücudumu. Uyuyor gibi duruyor. Gözüme güzel görünse de ona pek bakmayışım tuhaf. Güzel kadınları sevdiğimi sanıyorum. Ama önce vücudum uzaktan gelen sesin iddia ettiği gibi bir dövüşçününkine benziyor mu ona bakmam lazım.

Altımda yatan gözleri kapalı şu güzel kadından ayırıyorum kendimi. Birbirinden ayrılan vücutlarımızın çıkardığı sesi duymak tuhaf. Gülmek istiyorum. Çocuğun, başparmağını emmesini yasaklayan annesi beliriverdiğinde başparmağını ağzından çıkarırken çıkan ses gibi kısık, ıslak bir ses çıkıyor. Uzaklardan gözümün önüne gelen bu görüntü kafamın içinde gülmeme neden oluyor. Kendinizi hiç tanımadığınız bir kadının yanı başında yatarken bulmak da tuhaf. Vücudumun diğer yerlerinin ellerim gibi olup olmadığını keşfedeceğim için kalbimin bu kadar hızlı atması tuhaf. Beyaz odanın tavanına kaldırıyorum kollarımı. İki kolum: Sana yemin ederim, iki yaşlı mango ağacı kütüğü sanırsın. Kollarımı iki yanıma uzatıyorum. Beyaz odanın tavanına doğru iki bacağımı kaldırıyorum: Sana yemin ederim, iki

baobap kütüğü sanırsın. Bacaklarımı yeniden yatağa uzatıyor ve kendini tam bir dövüşçü vücudunda bulmanın ne kadar tuhaf olduğunu düşünüyorum. Böylesi iyi bir fizikle dünyaya gelmek tuhaf. Böylesi bir güce sahip olduğunu anlamak tuhaf. Sana yemin ederim, bilinmeyenden korkmuyorum, gerçek bir dövüşçü misali hiçbir şeyden korkmuyorum ama bir çirkinliğin yanı başındaki cılız bir bedendense, güzel bir kadının yanı başındaki güzel bir dövüşçü vücuduyla doğmak tuhaf yine de.

Bilinmeyenden korkmuyorum. Sana yemin ederim, adımı bilmemek bile korkutmuyor beni. Bedenim bana bir dövüşçü olduğumu söylüyor ve bu bana yetiyor. Soyadımı bilmeme gerek yok, bedenim bana yeter. Bundan böyle yeni vücudumun gücünü keşfetmekten başka bir şeye ihtiyacım yok. Beyaz odanın tavanına doğru yeniden kaldırıyorum yaşlı mango ağacı kütüğü gibi kalın iki kolumu. Ellerim zannettiğimden daha uzakta görünüyor gözüme. Yumruklarımı sıkıyorum, sonra açıyorum, sıkıyorum ve yine açıyorum. Derimin altında kol kaslarımın hareket ettiğini görmek tuhaf. Kollarım sandığımdan daha ağır, her an infilak edebilirmiş gibi görünen bir güçle dolu. Ama ben bilinmeyenden korkmuyorum.

XXII

Teşekkürler, Matmazel François! Tanrı şahit, yanılmadım. Fransızca konuşmasam bile, biliyorum, Matmazel François'nın vücudumun ortasına yönelttiği bakışın ne anlama geldiğini anladım. Matmazel François'nın gözlerle konuşmak konusunda eşi benzeri yok. Gözleri, onların vücudumun orta yerine değdiği günün gecesinde odasına gitmem gerektiğini açıkça belli etti bana.

Odasının yer aldığı koridor öylesine göz alıcı bir beyaza boyanmıştı ki önünden sessizce geçtiğim her pencerenin ardından görünen ay ışığı altında parlıyordu. Kızının yanına gittiğimden özellikle de Doktor François'nın haberi olmaması gerekiyordu. Sığınağın batı kanadındaki gardiyanın da görmemesi gerekiyordu beni. Odasının kapısı açıktı. Ben içeri girdiğimde Matmazel François uyuyordu. Yanına uzandım. Matmazel François uyandı ve ben olduğumu anlamadığı için çığlık attı. Sol elimle Matmazel François'nın ağzını kapadım, o da çırpınıp durdu. Ama, yüzbaşının tabiriyle, bir doğal afetim ben. Elimi ağzından çekmek için, Matmazel François'nın artık hareket etmediğinden emin olmayı bekledim. Matmazel François bana gülümsüyordu. Ben

de ona gülümsedim. Bağırsaklarından pek de uzağa düşmeyen yarığını bana açtığın için teşekkürler, Matmazel François. Tanrı şahit, yaşasın savaş! Tanrı şahit, bir çırpıda karşıya geçmek için atlanılan nehrin güçlü akıntısına dalar gibi daldım içine. Tanrı şahit, karnını deşercesine oynattım kalçalarımı. Tanrı şahit, birden ağzımda kan tadı hissettim. Tanrı şahit, neden anlamadım.

XXIII

Adımı soruyorlar ama bana bunu onların söylemesini bekliyorum. Sana yemin ederim, kim olduğumu hâlâ bilmiyorum. Sadece ne hissettiğimi söyleyebilirim onlara. Yaşlı mango ağacı kütüğüne benzeyen kollarıma ve baobap kütüklerini andıran bacaklarıma baktığımda dev bir hayat yok edicisi olduğumu düşünüyorum. Sana yemin ederim, hiçbir şeyin bana karşı gelemeyeceği, ölümsüz olduğum, kayaları sadece ellerimle sıkarak toza dönüştürebileceğim hissine kapılıyorum. Sana yemin ederim, hissettiklerim kolayca dile getirilemez; anlatmaya kelimeler yetmez. Ben de söylemek istediğim şeye yabancı görünebilecek sözleri imdadıma çağırıyorum, böylece şans eseri de olsa, genellikle sıradan anlamlar taşısalar da en azından hissettiklerime tercüman olabilirler. Şimdilik sadece bedenimin hissettiği şeyim. Bedenim ağzım aracılığıyla konuşmaya çalışıyor. Kim olduğumu bilmiyorum ama bedenimin benim hakkımda söyleyebileceği şeyi bildiğimi sanıyorum. Bedenimin kalınlığı, abartılı gücü yalnızca dövüş, güreş, savaş, şiddet ve ölümü çağrıştırabilir başkalarına. Bedenim bedenimle suçluyor beni. Ama

neden bedenimin kalınlığı ve abartılı gücü barış, sükûnet ve huzuru da çağrıştıramasın ki?

Çok, çok uzaktan gelen cılız bir ses, vücudumun bir dövüşçü vücudu olduğunu söylüyor bana. Sana yemin ederim, daha öncenin dünyasında bir dövüşçü tanıyordum sanırım. Adını hatırlamıyorum. Kim olduğumu bilmeden içinde vücut bulduğum bu beden onunkidir belki de. Belki de dostluktan, şefkatten terk etti burayı, bana yer açmak için. Uzaklardan gelen cılız bir ses kafamın içinde böyle fısıldıyor bana.

XXIV

"Kayaları, dağları, orman ve nehirleri, hayvanların ve insanların etlerini yiyip bitiren gölgeyim ben. Derilerini yüzer, kafataslarının ve bedenlerinin içini boşaltırım. Kolları, bacakları ve elleri keserim. Kemikleri kırar ve ilikleri emerim. Nehrin üzerinde doğan kırmızı ay da benim, akasyaların körpe yapraklarını sallayan akşam rüzgârı da. Hem yabanarısı hem çiçeğim. Kıvrılan balık da hareketsiz kayık da benim, ağ da balıkçı da benim. Hem tutsağım hem gardiyan. Ağaç da benim onu veren tohum da. Baba ve oğulum. Katil de benim hâkim de. Ekim de benim hasat da. Anne ve kızım ben. Gece ve gündüzüm. Ateş de benim onun yakıp tükettiği odun da. Suçlu ve masumum ben. Hem başlangıç hem bitişim. Yaratan da yok eden de benim. Ben çiftim."

Tercüme etmek hiçbir zaman kolay değildir. Tercüme etmek ihanet etmektir sınırlarda, hile yapmaktır, bir cümleyi diğeriyle takas etmektir. Tercüme etmek, ana hatlarıyla büyük resmi aktarmak adına detaylar hakkında yalan söylemek zorunda kaldığınız insan faaliyetlerinden biridir. Tercüme etmek, sözün bir değil, iki, hatta üç, dört ya da beş doğrusunun olduğunu diğer-

lerinden daha iyi anlama riskini almaktır. Tercüme etmek, herkesin bildiği veya bildiğini düşündüğü gibi, tek olan Tanrı'nın hakikatinden uzaklaşmaktır.

"Ne dedi?" diye soruyordu herkes. "Beklenen cevaba benzemiyor bu. Beklenen cevabın iki, bilemedin üç kelimeyi geçmemesi gerekiyordu. Herkesin bir adı ve bir de soyadı olur, hadi bilemedin iki adı."

Tercüman tereddüt ediyor gibi duruyordu, üzerine çullanan sert, endişe ve öfke dolu bakışlardan gözü korkmuştu. Boğazını temizledi ve üniformalılara kısık, duyması neredeyse imkânsız bir sesle cevap verdi:

"Hem ölüm hem yaşam olduğunu söyledi."

XXV

Artık kim olduğumu biliyorum sanırım. Sana yemin ederim, Tanrı şahit, kafamın içindeki çok, çok uzaklardan gelen kısık ses sayesinde tahmin ettim. Bedenimin kendimle ilgili her şeyi ortaya çıkaramayacağını hissetti kısık ses. Bedenimin benim için çelişkili anlam taşıdığını anladı kısık ses. Sana yemin ederim hiç yara izi olmayan vücudum garip bir vücut. Dövüşçülerin, savaşçıların yara izleri olur. Sana yemin ederim, Tanrı şahidim, yara izi olmayan bir dövüşçü vücudu normal bir vücut değildir. Bedenimin geçmişimi anlatamayacağı anlamına geliyor bu. Aynı zamanda, çok, çok uzaklardan kısık ses söyledi bunu bana, vücudumun bir *dëmm* vücudu olduğu anlamına geliyor. Bir ruh yiyicinin vücudunun yara izi taşımaması kuvvetle muhtemeldir.

Kibirli bir kralın kaprisli kızıyla evlenmek için bir anda ortaya çıkıveren prensin hikâyesini herkes bilir. Bu hikâyeyi bana çok, çok uzaktan gelen kısık ses hatırlattı. Kibirli kralın kaprisli kızı yara izi olmayan bir adam istiyordu. Geçmişi olmayan bir adam istiyordu.

Onunla evlenmek için bir anda çalılıklardan çıkıveren prensin hiçbir yara izi yoktu. Bu prens inanılmaz bir güzellikteydi ve kaprisli prenses onu beğendi ama dadısı hiç beğenmedi. Kaprisli prensesin dadısı, ilk bakışta inanılmaz güzel görünen prensin bir büyücü olduğunu bilmiş, anlamıştı. Yara izi olmadığı için bilmişti bunu, anlamıştı. Dövüşçüler gibi, prenslerin de yara izleri olur hep. Geçmişlerini anlatan bu yara izleridir. Dövüşçüler gibi prenslerin de, efsaneleri dilden dile dolaşsın diye en azından bir yara izine ihtiyaçları vardır. Yara izi yoksa destan da yoktur. Yara izi yoksa şanlı bir isim de yoktur. Yara iziniz yoksa şöhretiniz de yoktur. İşte bu yüzden kafamın içindeki kısık ses durumu eline aldı. İşte bu yüzden adımı tahmin etmeme izin verdi. Zira içinde bulunduğum vücut, bana miras bırakılan vücut hiçbir yara izi taşımıyordu.

Kaprisli prensesin dadısı yara izi olmayan prensin isimlendirilemez olduğunu bildi, anladı. Kaprisli prensesi adı olmayan tehlikeye karşı uyardı dadı. Ama boşunaydı. Kaprisli prenses erkeğinin yara izsiz olmasını istiyordu, onun geçmişsiz olmasını istiyordu. Dadı da kaprisli prensese üç tılsım verdi ve şöyle dedi: "İşte bir yumurta, bir tahta parçası ve bir çakıl taşı. Büyük bir tehlikeye düştüğün gün, sol omzunun üzerinden sırayla hepsini at. Seni kurtaracaklar."

Çalılıklardan çıkagelen inanılmaz güzellikteki prensle evlendikten sonra prensesin, kocasının krallığına gitmesi gereken gün geldi çattı. Ama kocasının krallığı meçhuldeydi. Kaprisli prenses köyünden uzaklaştıkça, kocasının muhafızları da çalılıklar onları yutuyormuşçasına azalmaya başladı. Her biri gerçek haline döndü: kimi bir fil, kimi bir sırtlan, kimi bir tavus kuşu, kimi bir siyah ya da yeşil yılan, kimi bir taçlı turna, kimiyse gübre yiyen bir mayısböceği. Zira prens, inanılmaz güzellikteki kocası, dadısının tahmin ettiği gibi bir büyücüydü. Onu çalılıkların arasında kaybolmuş bir mağaranın içinde uzun süre esir tutacak bir büyücü-aslandı.

Kaprisli prenses dadısının sesine, aklın sesine, öngören sese kulak vermediği için acı bir pişmanlık duyuyordu. Kaprisli prenses kendini hiçlikte bulmuştu. Kumun kuma benzediği, fidanların fidana benzediği, gökyüzünün gökyüzüne benzediği isimsiz bir yerdeydi; her şeyin birbirine karıştığı, toprağın bile belirgin bir yara izi taşımadığı, toprağın bile geçmişinin olmadığı bir yerde.

Dolayısıyla ilk fırsatta kaçtı prenses ama büyücü-aslan hemen peşine düştü. Büyücü-aslan prensesi kaybederse tek geçmişini kaybedeceğini, anlamını kaybedeceğini, büyücü-aslan ismini bile kaybedeceğini biliyordu. Prenses kaçtı, toprak yeniden sahipsiz toprak oldu çünkü onu düşleriyle ortaya çıkaran da prensesin ta kendisiydi. Sadece kaprisli prenses mağara-krallığına geri döndüğünde yeniden belirecekti toprağı. Büyücü-aslanın kendi hayatı da kaprisli prensesin gözlerine, kulaklarına ve ağzına bağlıydı. O olmadan, yara izsiz güzelliği görünmez kalacak, onun varlığı olmadan kükremeleri duyulmaz olacak, onun sesi olmadan mağara-krallığı yeryüzünden silinecekti.

Onu neredeyse yakalayacağı ilk sefer, prenses dadısının ona verdiği yumurtayı sol omzunun üzerinden attı ve yumurta koca bir nehre dönüştü. Kaprisli prenses kurtulduğunu sandı ama büyücü-aslan nehrin tüm suyunu içti. Onu yakalamak üzere olduğu ikinci sefer, prenses sol omzunun üzerinden dadının verdiği tahta parçasını attı ve tahta parçası geçilmez bir ormana dönüştü. Ama büyücü-aslan ağaçları devirmeyi, söküp atmayı başardı. Büyücü-aslan üçüncü kez onu yakalamak üzereyken, kaprisli prenses babasının ve dadısının kasabasını neredeyse görüyordu artık. Sol omzunun üzerinden son tılsımı, çakıl taşını fırlattı, büyücü-aslanın tırmandığı ve büyük adımlarla indiği yüksek bir dağa dönüştü çakıl taşı. Bu son mistik engele rağmen hâlâ peşindeydi büyücü-aslan. Prenses, uzaktaki tehlikenin görüntüsü kendinden daha hızlı ulaşır korkusuyla arkasına

dönüp bakmaya cesaret edemiyordu. Yeri döven adımlarının gümbürtüsünü duyuyordu. Adam-hayvan iki ayak üzerinde mi dört ayak üzerinde mi koşuyordu? Vahşi hayvan solumalarını duyduğunu sanıyordu. Prenses onun nehir kokusunu, orman kokusunu, dağ kokusunu, hayvan ve insan kokusunu almaya başladığında imkânsız olan oluverdi. Yaylı ve oklu bir avcı beliriverdi bir anda. Kaprisli prensesin üzerine atılan büyücü-aslan bir okla tam kalbinden vuruldu. Bu büyücü-aslanın ilk ve son yarasıydı. Bu yara sayesinde hikâyesini anlatabilir olduk.

Büyücü-aslan sarı bir toz bulutunun içinde yere kapaklandığında, çalılığın en uzak köşesinden yüksek bir kükreme sesi duyuldu. Yer sallandı, gün ışığı titreşti. Mağara-krallık, yerin içindeki krallık yükseldi güneş ışığıyla. Yüksek kayalıklar büyücü-aslanın adı konulamaz krallığının kalbini parçalara ayırdı çatırtı sesleri eşliğinde. Bu kayalıkların çalılığın göğünde yükselişini herkes görebilirdi. Mağara-krallık topraktaki yüksek yara izleriyle belli eder oldu yerini. Bu yara izleri sayesinde bu krallığın hikâyesini anlatabilir olduk.

Avcı-kurtarıcı üç tılsımlı dadının tek oğluydu. Avcı-kurtarıcı çirkindi, avcı-kurtarıcı fakirdi ama kaprisli prensesi kurtarmıştı. Kahramanlığına karşılık olarak kibirli kral kaprisli kızını, yara izleriyle kaplı avcı-kurtarıcıyla evlendirdi. O, geçmişi olan bir adamdı.

Sana yemin ederim büyücü-aslan hikâyesini savaş için yola çıkmadan hemen önce duymuştum. İlgi çekici tüm hikâyeler gibi, birçok kurnaz imayla dolu bir hikâye bu. Her kim ki büyücü-aslan ve kaprisli prensesin hikâyesi gibi meşhur bir hikâyeyi anlatır, altında başka bir hikâyeyi gizlemesi muhtemeldir. Meşhur hikâyenin altında yatan hikâyenin görülmesi için kendini biraz açık etmesi gerekir. Gizli hikâye meşhur hikâyenin altında çok

iyi saklanırsa görünmez kalacaktır. Gizli hikâye orada olmadan orada olmalıdır, kendini gözle görülür kılmalıdır, tıpkı safran sarısı dar bir kıyafetin genç bir kızın güzel hatlarını gözle görülür kıldığı gibi. Ardından belli olmalıdır. Anlatıldığı kişiler tarafından anlaşıldığında, meşhur hikâyenin ardına saklanan gizli hikâye hayatlarının akışını değiştirebilir, dağınık bir arzuyu somut bir harekete dönüştürmeye itebilir onları. Kötü niyetli bir anlatıcının tüm beklentilerinin aksine, tereddüt hastalığından kurtarabilir onları.

Sana yemin ederim, yaşıtım genç çocuklar ve genç kızlarla birlikte yaşlı bir mango ağacının alçak dallarının korumasında beyaz kuma serili bir hasırın üzerinde oturduğum gece duydum büyücü-aslan hikâyesini.

Sana yemin ederim, o gece yara izi olmayan büyücü-aslanın hikâyesini dinleyen diğer herkes gibi, Fary Thiam'ın hikâyeyi üstüne alındığını bildim, anladım. Fary Thiam bizle vedalaşmak için ayağa kalktığında bildim bunu, anladım. Biliyorum, Fary'nin onu kaprisli bir prenses gibi görmemizi umursamadığını anladım. Biliyorum, büyücü-aslanı arzuladığını anladım. Alfa Ndiaye, benim kardeşten de ötem, totemi aslan olan adam da Fary'nin ardından ayağa kalktığında, biliyorum, onunla çalılıkta buluşacağını anladım. Biliyorum, Alfa ve Fary'nin alevler içindeki nehrin yakınında yer alan küçük abanoz ormanında buluştuklarını anladım. Ertesi gün Alfa'yla birlikte Fransa'daki savaş için yola çıkmadan önce kendini ona verdi Fary. Bunu biliyorum çünkü orada olmadan oradaydım ben; ben, onun kardeşten de ötesi.

Ama bunu iyice düşündüğüm şu anda, kendime döndüğüm şu anda, Tanrı şahit, biliyorum, Alfa'nın vücudunda bir yeri bana arkadaşlıktan, merhametinden bıraktığını anladım. Biliyorum, Alfa'nın ölümümün akşamında ona sahipsiz toprağın de-

rinliklerinden haykırdığım yakarışımı duyduğunu anladım. Adı olmayan bir toprağın altında, hiçliğin ortasında yalnız kalmak istemiyordum çünkü. Tanrı şahit, sana yemin ederim ki bizi düşündüğüm bu anda, artık o bendi ve ben de oydum.

Savaşın ürpertici karanlığında dökülen her kan karadır.

Mademba Diop mavi gözlü bir asker tarafından öldürüldü.
İşte Alfa Ndiaye aklını o zaman kaybetmeye başladı.

Alfa Ndiaye, arkadaşının intikamını almak için
her gece düşman hattına sızıp bir düşman askerini öldürüyor.
Düşmanın eli ve silahıyla cepheye geri dönüyor.

İlk dört ele kadar asker arkadaşları ona kahraman gibi davrandı.
Yemeklerini, tütünlerini ve sohbetlerini paylaştılar onunla.
Ama Alfa durmak bilmeyince
kahramanlığı önce deliliğe, sonra büyücülüğe dönüştü.
Savaşın sesi artık uzakta. Peki Alfa?
Kendini ölümün karanlığından kurtarabilecek mi?

Uluslararası Booker Ödüllü *Gece Tüm Kanlar Karadır*'da
David Diop tarihin unutulmuş bir sayfasını tamamlıyor.

"Üzüntü, öfke ve güzellik dolu sıra dışı bir roman."
– Sarah Waters

"David Diop'tan Senegalli piyade erleri için unutulmaz bir anıt. Diop, Birinci Dünya Savaşı'nı Afrikalıların gözünden aktarıyor, onları dinlemeye ve anlamaya çabalıyor."
– Mathias Enard, *Le Monde*

"Sömürgeciliğe karşı acımasız bir eleştiri. Diop'un kısa romanı merhamet ve zalimliğin nasıl da bir arada olduğunu gösteriyor."
– Viet Thanh Nguyen

sahi_kitap sahi.

ISBN:978-605-70631-4-4

9 786057 063144